

Utdanning
Nr. 9, 14. november 2025

Full kok i barnehagen

INNHold

Slår alarm om utdanningskrise

Ifølge Unicef og Unesco kan mer enn 90 prosent av Afghanistans tiåringer ikke lese enkel tekst.

Speil i onde og gode morgener

Speil er lumske greier som virkelig kan få deg i trøbbel hvis du ikke passer deg, skriver Hilde Eskild i petiten.

Spill, koding, sport og hårfrisyrer

Kirkenær skole i Ringsaker kommune har innført valgfag i aldersblandede grupper fra 1. til 7. klasse. - Det har raskt blitt veldig populært, sier rektor Lars Erik Pedersen.

En metode mot engstelse

I Kristiansand må elevene øve på det de synes er ubehagelig.

Uten «felles» er skolen bare et tomt skap

Fellesskolen er bare én av mange fortellinger om grunnskolen, skriver Arne O. Walbye i kronikken.

Hvilken norsk sjokolade heter det samme som et land?

Prøv deg på femten
fiffige spørsmål.

LEDER

Robuste barn tåler litt ubehag

Som forelder har jeg hørt og lest mye om viktigheten av å skape robuste barn. På foredrag og foreldremøter blir vi oppfordret til å lære barna våre å stå i motgang og møte utfordringer. Premien i andre enden er mestring. Men mye tyder på at vi ikke er helt i mål ennå.

Da lærere i Kristiansand ble spurt om spesialavtaler for elever, svarte samtlige – 244 lærere – at de tilrettela for at elevene kunne slippe minst én ting de fryktet. Det kunne være muntlige presentasjoner, kroppsøving eller prøver. Kravene kommer fra elevene selv, men også fra foreldrene deres.

I mars skrev Utdanningsnytt om en svensk undersøkelse der 2718 lærere ble spurt om elevenes medvirkning, innflytelse og makt i klasserommet. 63 prosent svarte at elevmedvirkningen har økt. Fire av ti mener den har blitt for stor. Mange oppgir at elever nærmest forventer at skoledagen skal skreddersys for dem. De fortalte om elever som mener de skal være med og bestemme vurderingsformer, karaktersetting og undervisningsmetoder. – Det er elever som mener de må få komme for sent, sitte i eget rom eller ha mobiltelefon i timen, fortalte lærer Lena Norée til tidsskriftet Ämnesläraren.

I Kristiansand har de tatt grep. For lærernes skyld – som fortalte at spesialavtalene medfører mye ekstraarbeid – men mest av hensyn til elevene. I denne utgaven kan du lese om prosjektet Mini-Risk. Fra skolestart får foreldre beskjed om at målet er utvikling, ikke tilrettelegging. Lærerne lærer å håndtere foreldrepess og forventninger om særordninger. Elevene blir utfordret til å øve på det de synes er ubehagelig.

Nøkkelen til suksess ligger i et godt skole-hjem-samarbeid. Og det spørs om ikke foreldrene har vel så mye å lære her som barna.

Kaja Mejlo, ansvarlig redaktør

Hold deg oppdatert på

UTDANNINGSNYTT

ARBEIDSMILJØ

Lærere må velge mellom å følge opp elever eller forberede undervisning

En fersk rapport om lærernes arbeidstid viser at mange forteller om stort tidspress. Spesielt kontaktlærerrollen beskrives som krevende.

Tekst: Kaja Mejlbo

– Denne rapporten bekrefter det vi har sett en tid og i flere andre undersøkelser. Over halvparten av lærerne sier at de ikke har nok tid til å gjøre jobben sin, og kontaktlærerjobben er blitt veldig krevende, sier leder i Utdanningsforbundet, Geir Røsvoll.

I forkant av årets arbeidstidsforhandlinger har Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) gjennomført en undersøkelse om dagens arbeidstidsavtale for lærere (SFS 2213), deres arbeidstid og tidsbruk. Rapporten er laget på oppdrag fra Utdanningsforbundet.

Den viser at selv om lærere opplever jobben som meningsfull, forteller mange om tidspress og at de kommer på etterskudd med oppgavene sine. Kontaktlærerrollen beskrives som særlig krevende.

«Mange lærere opplever at de ofte må velge hvilke oppgaver utenfor undervisningen de skal prioritere: å forberede og forbedre undervis-

ningsopplegget til neste dag, eller følge opp elevene sosialt», heter det i rapporten.

– Noe er galt. Det må enten bli færre oppgaver eller mindre elevgrupper. Og kontaktlærerne må få mer tid. Elevmassen har endret seg. Den er mer sammensatt, både faglig og sosialt, og det er et større behov for individuell tilpasning. Over halvparten av kontaktlærerne sier at de trenger mer tid om de skal få gjort jobben sin, sier Røsvoll.

Blir kontaktet på kveldstid

I 2022 endte arbeidstidsforhandlingene med nye bestemmelser for de kontaktlærerne i grunnskolen som har over 20 kontaktlærerelever. Tiden de har til kontaktlærerjobben ble doblet, fra 45 minutter i uka til halvannen time.

– Dette var en viktig styrking, men avtalen må også gjenspeile behovet i klasserommene. Når våre lærere sier at læreryrket blir stadig mer krevende, lytter jeg til dem, sier Røsvoll.

Han merker seg også at lærere oppgir i undersøkelsen at det er vanskelig å vite hvor grensene går for deres ansvar og arbeidsoppgaver. Grensene for tidsbruken er også en utfordring. 65 prosent av lærerne sier at de opplever at foreldre og elever forventer å få svar etter arbeidstid.

– Det er bra at foreldre engasjerer seg. Vi er helt avhengig av et godt samarbeid mellom skole og hjem. Men det må settes noen begrensninger, sier UDF-lederen.

I rapporten gir mange lærere uttrykk for at den emosjonelle belastningen som kontaktlærer er stor.

Som en lærer sier: «Nei, du klarer ikke å skru av bryteren når du går hjem. (...) Du går hjem, så sitter du med 3–4–5 skjebner i klassen. Mangelfull oppfølging hjemmefra. (...) Du klarer ikke å slippe det når du går hjem.»

– Lærernormen er under press

Geir Røsvoll er heller ikke i tvil om at lærerjobben er blitt enda mer krevende med en stram kommunøkonomi. Det kuttes i antall lærerstillinger, i vikarbruk og i laget rundt eleven. En rundspørring Utdanningsnytt gjennomførte blant kommunale ledere i høst, viser at sparekniven går varm i mange kommuner.

– Rammebetingelsene for å utøve læreryrket på en god måte er blitt vesentlig forverret. Det ansvaret ligger hos regjeringen og Stortinget. Det kuttes i laget rundt eleven og lærernormen

Over halvparten av lærerne sier at de ikke har nok tid til å gjøre jobben sin.

Geir Røsvoll, leder i Utdanningsforbundet

Kontaktlærerrollen beskrives som særlig krevende i den nye undersøkelsen «Tid, tillit og trivsel».

er under press. Det bekymrer oss, sier Røsvoll.

– Jeg håper at KS ser de samme utfordringene som vi gjør, at de vil bruke muligheten som ligger i arbeidstidsavtalen og at de ønsker å gjøre læreryrket mer attraktivt. Det er viktig om vi skal klare å rekruttere flere også.

Ulike krav

Avtalen som skal reforhandles i november, er den sentrale avtalen. AFI-rapporten viser at de fleste skoler kun forholder seg til den. Kun få skoler velger å benytte de mulighetene som ligger i den sen-

trale avtalen til å forhandle frem lokale avtaler.

Samtidig er det forskjeller i hvordan skolene organiserer arbeidstiden. Rapporten forteller om ulike krav til tilstedeværelse i planfestet tid, og at noen skoler har større fleksibilitet for hvor lærerne utfører arbeidsoppgavene. Det overrasker ikke Røsvoll.

– Egentlig ikke. Jeg tenker at det viser at den sentrale avtalen står sterkt. Nå er det en mulighet for forbedringer, slik at vi kan gjøre det godt å gå på jobb for lærerne. Det må skje gjennom bedre rammevilkår, det krever både tid og penger.

RAPPORTEN «TID, TILLIT OG TRIVSEL»

Rapporten er bestilt av Utdanningsforbundet foran reforhandlingene av arbeidstidsavtalen SFS 2213 høsten 2025, og er utført av AFI (OsloMet) i samarbeid med NIFU.

Den bygger på både spørreundersøkelser (10 000 lærere) og kvalitative intervjuer med lærere, rektorer og tillitsvalgte ved åtte skoler.

EKSTRABEVILGNING TIL BARNEHAGENE

130 kommuner får under 100.000 kroner

I revidert nasjonalbudsjett ble det bevilget 200 millioner til å styrke bemanningen i norske barnehager. I går kom oversikten fra Kunnskapsdepartementet som viser hvordan de 200 millionene er fordelt på landets kommuner.

De kommunene som får minst, Røyrvik og Loppa, får utbetalt om lag 12.000 kroner. De har også få barn i sine barnehager, henholdsvis 16 og 17 barn, ifølge regjeringen.no.

130 kommuner får under 100.000 kroner. De

største av disse er Flesberg og Seljord kommune med 130 barn. Oslo, Bergen og Trondheim får mest penger med henholdsvis 26,1 millioner kroner, 14,4 millioner kroner og 10,1 millioner kroner.

Illustrasjonsfoto: Elina Muniz Aslaksen

Dybdelæring tenner ikke elevenes lærelyst, ifølge en ny rapport fra Universitetet i Oslo.

DYBDELÆRING

Elevene øver på det de blir testet i

Etter innføringen av nytt læreplanverk har lærerne lagt mer vekt på dybdelæring. Men elevenes motivasjon og engasjement uteblir.

Tekst: Kaja Mejlbo

Det er konklusjonen i en ny rapport om elevers trivsel og læring fra Universitetet i Oslo. Der kommer det frem at lærerne rapporterer at intensjonene i læreplanverket som ble innført i 2020, følges opp. Undervisningen er mer variert enn før, og lærerne jobber mer tverrfaglig og med dybdelæring.

– Lærerne har tilpasset undervisningen til det nye læreplanverket og har i dag et stort fokus på dybdelæring, kritisk tenkning og elevenes evne til å lære å lære, sier Christian Brandmo, professor ved Institutt for spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo i en pressemelding.

Han og kollegene mener likevel at det fremdeles er et gap mellom politiske ambisjoner og realisering i norsk ungdomsskole.

For selv om lærerne er positive til nytt læreplanverk, opplever de stadig at elevene mangler motivasjon for å lære. Elevene har en strategisk tilnærming til stoffet. I undersøkelsen har forskerne intervjuet 7622 niendeklassinger og 1531 lærere fra 64 skoler i hele Norge. Det skjedde i årene fra 2020 til 2023.

Elevene sier at lærestoffet verken er særlig interessant eller engasjerende. De prioriterer også stoffet de blir testet i framfor læring for læringens skyld.

De velger å lese til prøvene og velger bort det andre. Gutter gjør dette i noe større grad enn jenter.

– Tanken med å innføre reformen handlet mye om at skolen skulle bidra til at elevene skulle reflektere over sin egen læring, forstå sine egne læringsprosesser og tilegne seg kunnskap mer selvstendig, sier Brandmo.

– Hvis elevene bare fokuserer på det som kommer på neste prøve, har vi ikke lykket med dybdelæring, sier Brandmo.

NY I LÆRERYRKET

Rekordmange får veiledning

Aldri før har så mange nyutdannede lærere fått veiledning gjennom den statlige tilskuddsordningen.

Tekst: Kaja Mejlbo

Totalt 6440 lærere får veiledning dette barnehage- og skoleåret. Det er 2775 flere enn i fjor. Kommuner, fylkeskommuner, private barnehager og skoler har kunnet søke Utdanningsdirektoratet om tilskudd, og midlene utbetales nå. Tilskuddet skal brukes til direkte kostnader knyttet til å

planlegge og gjennomføre veiledningen. Nytt av året er at ordningen er utvidet til også å gjelde barnehagelærere og lærere i videregående skole.

– Dette er en viktig satsing for å møte behovet for at flere skal søke seg til barnehagelærerutdanningen og for å få enda flere kompetente og trygge lærere, sier kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun (Ap) i en pressemelding.

Regjeringen har økt bevilgningene til veiledningsordningen to år på rad. I 2025 er potten mer enn doblet – fra 68 til 145 millioner kroner. I statsbudsjettet for 2026 foreslås ytterligere 75 millioner kroner, til totalt 226 millioner.

– De første årene som lærer legger grunnlaget

for et helt yrkesliv, og det er viktig å gi nyutdannede støtte og faglig fellesskap fra første dag. Det gjør overgangen fra studier til arbeidsliv tryggere, og bidrar til at flere blir i yrket, sier Nordtun.

Lærerstudentene, studentorganisasjonen i Utdanningsforbundet, er svært fornøyd med økningen regjeringen foreslår i statsbudsjettet for neste år.

– Nå må kommunene vise at de prioriterer veiledning og tilby alle nyutdannede lærere en god og profesjonsfaglig veiledning. Dette er en viktig satsing som vil være med på å utvikle profesjonsfellesskapet i barnehager og skoler, sier Joanna Melby Myhre, leder for Lærerstudentene.

OSLOMET

Rådgiverdagen 2025

OsloMet inviterer til fagdag for rådgivere og andre som jobber med studie- og karriereveiledning i ungdomsskoler og videregående skoler.

Dato: 20. november 2025, kl. 09.00–15.00

Sted: Pilestredet 44, Oslo

Programmet inneholder blant annet aktuell ungdomsforskning, våre erfaringer om overgangen fra elev til student, nytt om studier og opptakskrav og omvisning på studiested Pilestredet.

Arrangementet er gratis og vi serverer lunsj. Se hele programmet og meld deg på.

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

OsloMet – storbyuniversitetet er Norges tredje største, offentlige universitet. Vi har campus i Oslo sentrum og på Romerike. OsloMet leverer forskning og utdanning med høy relevans for arbeidslivet, velferdsstaten og storbyregionen.

Gode kokker må teste og smake på råvarene og maten. Her er Samuel (5) og Aurora (4) godt i gang med å kutte gulrot til morgendagens suppe.

Sultne på nye smaker

Nybakt brød, hjemmelaget prim og hjemmelaget nøttesmør av gresskarkjerner står på bordet når de små kokkene setter seg ned for å spise lunsj.

Tekst: Kari Oliv Vedvik **Foto:** Ole Martin Wold

Forskere i Trondheim er i gang med et stort prosjekt som skal øke barnehagenes kunnskap om mat, og hvordan den påvirker helsen, naturen og klimaet. I prosjektet samarbeider de også med universitet i Sverige og Italia.

Professor Claudia Melis ved Dronning Maud Minnes høyskole (DMMH) leder prosjektet.

– Vi har også fått med oss NTNU (Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet, red. anm.) her i Trondheim og kokken Heidi Bjerkan fra Credo Kompetansesenter. Hun har allerede holdt fle e kurs med foreldre og ansatte og gitt oss enkle, lite krevende oppskrifter, sier hun.

– *De som jobber i barnehage, har allerede mange oppgaver. Skal de også lage mat?*

– Jeg skjønner at de har hektiske dager. Men klarer de å endre noe, som et pålegg, er det lettere å få til neste ting. Tar de med barna og gjør dette i et pedagogisk opplegg, blir det enda bedre, sier Claudia Melis.

Hulken-pålegg

I Trondheim deltar ti barnehager i prosjektet, alle i stiftelsen Trondhjems Asylselskap (TA).

Barnehagelærer Jesper Meisler (30) er ansatt som prosjektkoordinator i TA og lager mye av maten i to av barnehagene, Berg og Frydenberg. Ut prosjektperioden dekkes en del av lønnen hans av forskningsmidlene.

Utdanning har vært med barna i Berg barnehage og ham når de lager pålegg og baker brød.

– Jeg er i barnehage tre dager i uka, ellers på kontoret. Lager oppskrifter, er ute i de andre

Vi ser at vi bruker
mindre penger
når vi lager maten
fra bunnen av.

Jesper Meisler,
barnehagelærer

barnehagene eller undersøker mulige samarbeidspartnere. Vi har en ansvarlig i hver barnehage og forsøker å lære av hverandre. Vi holder drollemøter og gjør mataktiviteter sammen. Jeg har fått på plass en avtale om gårdsbesøk, med besøk på en mølle, slik at barna lærer mer om hvor maten kommer fra, forteller han.

Meisler lager som sagt mye av maten i barnehagene Berg og Frydenberg.

– Vi lager mye pålegg. Dette skal bli nøttesmør av gresskarkjerner, sier han.

Aurora (4) og Samuel (5) har ansvaret for å mose kjernene med olje og litt salt i en bolle med stavmikser. Oskar (4) har gitt pålegget et eget navn på grunn av fargen.

– Hulken-pålegg er ganske godt, og du blir så sterk når du spiser det, sier Oskar.

Han er også flink til å smake, men sitron er i sureste laget.

– At barna deltar, øker også sjansen for at de vil smake på nye ting. Smører vi skiver med hvitost, salami og noe som er ukjent, tar de flete barna det som er kjent. Jeg lager ofte mindre smaksprøver av det nye vi lager. Da ser jeg at flete smaker.

– Vi bruker mindre penger

De to barnehagene Jesper Meisler jobber i, tilbyr varm mat fire dager i uka. Alt brødet som spises i barnehagene, bakes der. Dessuten baker de også noe av knekkebrødet.

– Jeg rekker ikke å lage riktig alt, men prioriterer å lage klart til de dagene jeg er i den andre barnehagen eller på kontoret. Vi ser at vi bruker mindre penger når vi lager maten fra bunnen

av og setter planlegging, porsjonsberegning og å begrense matsvinn i fokus.

– Har jeg rester av brunost, smelter jeg osten med litt melk og lager prim. Mindre sukker og mye sunnere, sier han.

Han merker at foreldrene er stadig mer opptatt av hva barna får servert.

– Vi har høyere matpenger enn mange barnehager, men foreldrene setter stor pris på å slippe å smøre matpakker. Vi har en tydelig bærekraftprofil, forsøker å kjøpe lokalprodusert mat og er opptatt av hvor maten kommer fra.

Ikke alle de andre barnehagene har en som lager mat. I enkelte serverer de bare ett varmt måltid i uka, mens andre har egen kokk.

– En må ta kostpengene en har og gjøre kloke

valg. Jeg mener at å servere næringsrik mat til alle er med på å utjevne forskjeller. Vi har hatt kurs med Heidi Bjerkan, veldig nyttig. Jeg har vært så heldig å få jobbe på kompetansesentret der en periode. Det inspirerte meg til å ta lærdommen med inn i barnehagen. Dette vil vi fortsette med etter prosjektet. I hvilken form er jeg ikke sikker på, sier Jesper Meisler.

– Jeg og de andre ansatte tar med ungene på matlaging når det passer. Vi prøver å avlaste de andre når det passer inn i planen. Barna er gode hjelpere å ha på kjøkkenet, sier han.

– Begynn med barna

Stjernekokken Heidi Bjerkan er viden kjent både i inn- og utland. Blant annet drev hun re-

Eirik, Oskar, Aurora og Samuel får hjelp av barnehagelærer Jesper Meisler til å beskytte klærne før dagens økt på kjøkkenet.

«MAT FOR BARN» – FOOD4KIDS

Prosjektet «FOOD4kids» har som mål å øke barnehagens kunnskap om mat og hvordan den påvirker helsen vår og naturen. Prosjektet varer i tre og et halvt år.

Deltakere er Dronning Maud Minnes høyskole og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) i Trondheim, Universitetet i Bari, Italia og Universitetet i Mälardalen, Sverige, Trondhjems Asylselskap og Credo Kompetansesenter. Også 20 barnehager i Oslo, Alta, Bergen og Trondheim deltar. 120 barn er intervjuet. Ca. 10 prosent av forskningsmidlene går til Credo og barnehagene.

FOOD4Kids – Sustainability through Food Literacy in Early Childhood Education and Care Institutions er finansiert av Norges forskningsråd.

Baking i stedet for å kjøpe brød

Å lage hjemmebakt brød i barnehagen er kanskje det største enkelttiltaket du kan gjøre for å bedre barnas kosthold. Det er mye enklere enn du tror!

Her rører vi sammen deigen om ettermiddagen og steker den om morgenen dagen etter. Dette brødet er saftig og har god holdbarhet, så du trenger ikke å bake hver dag.

Bruk vekt. Det er både enklere og mer nøyaktig enn desilitermål. Skal du lage mer er det bare å gange opp.

Har du en surdeigsstarter blir brødet enda bedre. Det er morsomt å dyrke opp en surdeig og se den komme til live.

Surdeig

INGREDIENSER

Sammalt fin rug
siktet hvetemel
vann

Surdeig kan virke mystisk og komplisert, men det er det ikke. Vi må bare sørge for at de nyttige bakteriene og gjæren som allerede er i melet får riktige vekstforhold. Det får de ved at vi mater dem ofte nok og at vi sørger for at de har riktig temperatur.

Hvis du kjenner noen som har en surdeigsstarter kan du adoptere en avlegger. Finner du ingen er det gøy både for voksne og for barn å mate opp en egen surdeigsstarter. Det gir ordentlig eierskap til kulturen. Gi gjerne starteren et navn og feire bursdagen dens hvert år, kanskje med en surdeigskringle?

TIPS

Bruk gjerne økologisk mel da bakteriene trives bedre når kornet ikke har blitt sprøytet.

FREMANGSMÅTE

1. Bland 50 g sammalt fin rug med 80 g vann. La stå i romtemperatur i ca 24 timer.
2. Dag to tilsetter du igjen 50 g mel og 80 g vann. Kanskje ser du tegn til at starteren bobler og lever.
3. Dag tre mater du den igjen på samme måte.
4. Dag fire kan du ta 15 g av starteren og ha i et nytt glass. Bland med 30 g rug, 70 g siktet hvetemel og 140 g vann.
5. Neste dag skal det boble livlig, lukte syrlig og friskt. Da er starteren klar til å bake med. Er den ikke det må du være tålmodig og mate jevnlig til du tror den er klar.

restauranten Credo i Trondheim, som fikk Michelin-stjerne under hennes ledelse. 2005–2012 var hun kjøkkensjef ved Det kongelige hoff,

I dag sier hun at hadde hun hatt anledning, ville hun viet all sin tid til å lære barn å lage mat fra bunnen av med råvarer som gir best smak og næring.

– Jeg vil jo ha skikkelig god, næringsrik mat når jeg kommer på gamlehjemmet. Da må jeg sørge for at de som skal lage den maten, kan det som trengs, sier Bjerkan med et smil. Ut-danning møter henne i Credo restaurant som har flyttet til Nasjonalbiblioteket i Oslo. Credo består dessuten av kompetansesenter, bakeri, kantine og bar.

– Det startet blant annet med at jeg syntes

lærlingene vi tok inn, kunne mindre og mindre om mat. Da skjønte jeg at vi måtte begynne med barnehagebarna. Små barn er nysgjerrige og vil lære.

Heidi Bjerkan er brennende opptatt av at alle skal lære mer om mat og matlaging: – Det er ikke vanskelig. En trenger ikke kunne så veldig mye for å lykkes på kjøkkenet, sier hun.

– Bak brød! Helst surdeig

Hun har delt en del oppskrifter med barnehagene, som å lage makrell i tomat, smøreoster og bake brød: – Skal barnehagene satse på én ting: Bak brød! Vær så snill å ikke gi barn brød med alle mulige tilsetningsstoffer. Aller helst hadde jeg sett at de laget brød av surdeig, men har de

ikke mulighet til det, er det bare å bruke en liten mengde gjær og la deigen stå over natta. Alt er bedre enn industribakt brød.

Bjerkan er forundret over at å gi barn næringsrik mat ikke har større oppmerksomhet i samfunnet.

– Barn skal vokse og utvikle seg, hjernen skal utvikle seg. De trenger mat som gjør dem smarte, sterke og sunne. Jeg tror en kunne ha bedret en del lidelser, hadde en gitt barn riktig mat.

Hun har tatt med seg Credo Kompetansesentret til Oslo og ansatt Edona Arnesen som ny leder.

– Vi skal selvsagt fortsette å jobbe rettet mot barn og unge. Å få med barnehager og skoler er av stor interesse, sier Arnesen.

Når en baker brød selv, vet en hva som er i det og det blir billigere. Oppskriftene i heftet er laget av Heidi Bjerkan. DMMH har produsert oppskrifts-heftene som er lagt på nett.

Planen er å kunne kurse barn, foreldre og ansatte, slik de gjorde i Trondheim, i tillegg til å jobbe utadrettet mot samfunnet.

– Å samles rundt et bord og dele maten en selv har vært med på å lage, gir også så mange positive ringvirkninger. Skal vi få til endringer i samfunnet, må vi begynne med de unge. Samtidig må vi sørge for at dette løftes tydelig i samfunnsdebatten, slik at fle e får kunnskap om hvordan jordhelse og ren matproduksjon henger sammen med næringen i maten vår, og dermed vår egen helse.

– Lære alle fag på et kjøkken

– Mye forskning viser hvor viktig ernæring i barndommen er for helse gjennom livet senere.

Å gi alle barn samme mulighet til å spise ren, sunn, næringsrik mat vil også være med på å utjevne forskjeller, på mange plan, sier Edona Arnesen.

Heidi Bjerkan ønsker opplæring på kjøkken velkommen i fle e fag.

– Man kan lære alle fag på et kjøkken. Her er det matematikk, religion, historie og kjemi, for å nevne noe. Jeg skulle ønske det var lagt opp til mye mer praktisk opplæring. Når jeg holder kurs for barnehagebarn, ser jeg at de lærer så fort. Det er jo skikkelig kult når en femåring lager middag hjemme til familien, sier hun.

Hun er opptatt av å lære bort håndverket og mener at det å lære å lage mat også vil være med på å utjevne forskjellene i samfunnet.

Jeg skulle ønske det var lagt opp til mye mer praktisk opplæring.

Heidi Bjerkan, kokk

– Det er ikke dyrt å lage mat fra bunnen av. Som oftest er det mye billigere enn å kjøpe ferdiglaget. I tillegg har man mye mer innsikt i hva man faktisk får i seg, sier Edona Arnesen.

De vil støtte forskningsprosjektet i Trondheim med sin kunnskap selv om de har flyttet til Oslo.

– Skal vi få til endring, må vi begynne med barna. Spør de i prosjektet om bistand, drar jeg til Trondheim og deltar eller holder kurs. Dette brenner jeg for. Jeg kan ikke komme til alle barnehager, men jeg skulle i det minste ønske at alle bakte sitt eget brød, sier Heidi Bjerkan.

Helse og natur

Forskerne vil se på mat som serveres i barnehagene i Norge, Sverige og Italia og undersøke barns kunnskap om bærekraft og atur.

– Sverige og Norge er ganske like med tanke på matproduksjon og hvilke råvarer vi har. I nabolandet vårt har de praktisert varme måltider i skole og barnehage i årevis. Mens Italia har både veldig ulik matkultur og tilgang til råvarer, og retningslinjene knyttet til dette er også veldig forskjellig. Der er det for eksempel vanligvis ikke lov til å ta med mat hjemmefra. Pedagoger lager ikke mat i barnehagene, men bruker catering, sier prosjektleder Claudia Melis, som selv er oppvokst i Italia.

Prosjektet og innsamlingen av dataene skal til slutt resultere i en app.

App om matens miljøpåvirkning

Et av delmålene er å utvikle en app som sier noe om helse- og miljøpåvirkningen til hver matvare som brukes i barnehagene.

– Tanken er å lage en app som er lett tilgjengelig for alle barnehagene. Der skal vi se på hvordan ulike matvarer påvirker miljøet, for

Jeg håper flere
lar seg inspirere.

Claudia Melis,
professor

eksempel CO₂-utslipp, vannforbruk og arealforbruk. Det vil også bli indekser som viser næringsinnhold og prosesseringsnivå. Appen skal utvikles av NTNU og testes sammen med barnehagene, sier Claudia Melis.

– Som en del av prosjektet spurte vi alle barnehagene som deltar om å dele handlelistene sine for mat i løpet av et år. Det er en del jobb å registrere alt. Disse dataene skal analyseres og livsløpet avdekkes. Dermed kan man ta en matvare, som makrell i tomat, og beregne det totale miljøavtrykket en boks har til den står på matbordet. En slik analyse er ikke gjort for barnehagene i Norge før, sier Melis.

Forskerne samarbeider med ti barnehager i Trondheim. De har også intervjuet barn og ansatte i barnehager i Alta, Bergen og Oslo og gjort lignende datainnsamlinger i Italia og Sverige.

– Vi vil finne ut hva barna kan om bærekraft og om maten de spiser. Hvor mye har de med seg hjemmefra, og hva lærer de i barnehagen? Hvor bevisste er de på sammenhengene i naturen? Hva tenker de om de levende tingene som omgir oss?

Spurt 120 barn

Det ble i 2019 gjennomført en undersøkelse som kartla barnas kunnskaper om hvordan økosystemer fungerer. Når de samme spørsmålene ble gjentatt nå, blant 120 barn, sier Claudia Melis at resultatene var de samme.

– Det er bra. Det betyr at resultatet er solid.

Det ble også sendt spørreskjema til de ansatte, med spørsmål om hva de tenker rundt mat og måltider, og hvilke utfordringer de møter i arbeid med temaet.

– Det er viktig å få inn de ansattes stemmer.

Kanskje vi rett og slett trenger høyere bemanning for å få til en ordentlig jobb med mat og bærekraft i barnehagene.

Noen av de ansatte er dybdeintervjuet.

– Det er veldig interessant å se hvor ulik tilnærming barnehagene har til mat og måltider, og hvor ulike forutsetninger de har. Av de ti barnehagene her i Trondheim har noen kokk, fullkosttilbud og høye kostpenger, andre et mye mer begrenset tilbud, sier Melis.

– Vi er stolt av å ha med en så erfaren kokk som Heidi Bjerkan. Hun lager blant annet leverpostei og makrell i tomat med barna og har delt noen fine oppskrifter på smøreost. Hun er utrolig flink til å inspirere folk og er en god pedagog. Jeg tror det er noe av det viktigste: Å

ha en praktisk tilnærming til mat i barnehagen, med enkle, bærekraftige og sunne oppskrifter man kan bli inspirert av.

Det er mindre matsvinn i barnehagen enn på skolen.

– Man tror at det at barn og voksne spiser sammen, betyr mye. Barna ser da at de voksne spiser ulike ting og får rollemodeller de kan strekke seg etter. Mange barnehager har også mye bedre tid til måltidene, enn hva man har på skolen. Det spiller nok også inn.

Matsvinnet granskes

I to uker veier fine barnehager hvor mye mat de kaster og fører opp hvilke typer mat de kaster, som bakeriprodukter, fisk og ris. Forskerne ser

Oskar smaker på
nypresset sitron.
Frisk og surt.

Eirik sjekker ut de egensyltede rødberene.

Egenlaget mat nytes i lag. Fra v.: Samuel, Eirik (med ryggen til), Oscar og Aurora inntar måltidet sammen.

Eirik holder på å koke prim av brunostrester. Jesper hjelper til å skive opp osten.

på hvor mye som kastes og hva, slik at de kan analysere hvilke matvarer det kastes mest av.

– Kanskje kan vi også få barna mer bevisste på å redusere svinnet, sier Claudia Melis.

Dataene fra barnehagene inngår i analysene som doktorgradsstipendiat Kristin Langsrud ved NTNU er i gang med.

– Jeg ble overrasket over hvor store variasjoner det var mellom barnehagene når det gjelder hvilken mat de tilbyr. Antallet brødmåltider versus varmmat varierer mye. Det vil muligens slå ut på utslippene, sier Langsrud.

Hun har fått alle håndlistene fra barnehagene og er i gang med å analysere disse.

– Det er store mengder data. Det blir interessant å analysere dette.

Hun ser på matvarenes livssyklus og på hvilket CO₂-avtrykk de enkelte matvarene har, både norske, svenske og italienske data.

– Det er et veldig spennende prosjekt, men enn så lenge har vi kommet for kort til å si noe om forskjellene mellom landene. Vi skal også se på helseeffekten av hva barn spiser, sier Kristin Langsrud.

Professor-birøker

Det er mye opp til hver enkelt barnehage hva de ønsker å gå i gang med.

– Vi kan bidra med ideer og hjelp, som dyrking, kompostering, fisking eller birøkting. To av oss har gått birøkterkurs, og vi har startet med bikuber her på DMMH. Barnehagene kan

komme hit for å lære om bier og honningproduksjon eller ha egne kuber, sier prosjektleder Claudia Melis.

– Vi vet at de som jobber i barnehagene, har travle dager, men mye av dette kan gjøres innenfor rammeplanen som mat i pedagogisk arbeid. Jeg håper fle e lar seg inspirere.

Professor Melis er også veldig spent på resultatene fra Italia og Sverige.

– Rundt ti prosent av prosjektmidlene går rett til barnehagene. De velger selv hvordan de vil bruke dem. Flere av barnehagene satser på å ha en stilling som koordinator, som bidrar til å knytte mat og pedagogikk sammen. Nå har fle e barnehager valgt å jobbe med fle e ting, som bier, insekter, å kompostere og dyrke mat.

Også i Guinea trener akrobat-elever på kunststykket å gå ned i og stå i bro.

Foto: Patrick Meinhardt, AFP/NTB

Den må tidlig krøkes

Stor hjelper liten ved akrobatskole i Conakry.

GUINEA: En gutt får hjelp av en annen under trening ved sirkusskolen Fodeba Keita Senter for Akrobatikk i hovedstaden Conakry. Skolen, som har rundt 100 elever, har trent hundrevis av vanskeligstilte ungdommer, noen av dem har opptrådt i hele verden. Skolen ble grunnlagt av Ibrahim Bamba, tidligere medlem av det omreisende sirkuskompaniet Circus Baobab. Kilder: Agence France-Presse (AFP), NTB

Lærer roper varsku: 8.-trinnselever kan ikke klokka

Ved en skole i Borgå strever elever med å lese av analoge klokker.

Ill.foto: AdobeStock

FINLAND: En god del av åttendeklassingene ved Albert Edelfeltin koulu i Borgå mestrer ikke å lese av en klokke, skriver avisen Helsingin Sanomat, gjengitt av svenska.yle.fi.

Avisen har intervjuet læreren Ripsa Heiskanen som underviser i matematikk, fysikk og kjemi ved skolen.

Hun hadde merket at mange elever spurte hvor lenge det var igjen til friminuttet, selv om alle klasserommene har en analog klokke på veggen.

Hun bestemte seg for å måle elevenes kunnskap.

8.-trinnselevene ble testet i å oppgi klokkeslett ut fra viserne på en analog klokke. De skulle også tegne inn visere for ulike klokkeslett. I hver gruppe som deltok, kunne rundt fem elever bare angi hele timer.

Ripsa Heiskanen tror en årsak kan være engelsk påvirkning på dagens ungdom. Klokkeslett-uttrykkene på engelsk er helt forskjellige fra klokkeslett på svensk og finsk.

ill.foto: Army Amber, Pixabay.com

Det fireårige forbudet mot utdanning for Afghanistans jenter har fratatt 2,2 millioner unge jenter skolegang.

Slår alarm om pågående utdanningskrise

Mer enn 90 prosent av Afghanistans tiåringer kan ikke lese enkel tekst.

AFGHANISTAN: Unicef, FNs barnefond og Unesco, FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur har slått alarm om utdanningskrisen i landet. Ifølge en felles rapport, «Afghanistan Education Situation Report 2025», kan mer enn 90 prosent av landets tiåringer ikke lese enkel tekst. 2,13 millioner barn i landet fratas utdanning. Selv de som går i skole, klarer ikke å tilegne seg grunnleggende kunnskap.

2,2 millioner jenter har mistet skolegang

Det fireårige forbudet mot utdanning for landets jenter har fratatt 2,2 millioner unge jenter skolegang.

Fortsetter forbudet, vil nesten fire millioner jenter gå glipp av videregående utdanning innen 2030.

Rapporten viser en nedgang på nesten 40 prosent i gutters påmelding til høyere utdanning 2019-2024. Dessuten mangler skolene rent vann og andre grunnleggende fasiliteter. Mer enn 1000 skoler er blitt stengt.

Varige, alvorlige skader

Utdanningsrestriksjoner vil forårsake varige, alvorlige skader på landets sosiale og økonomiske fundament. Det er på tide at Taliban slutter å beskytte terrorister og setter utdanning og velferd for afghanerne i fokus, heter det i rapporten.

Barnas gullsmykker forsvant

En barnehageansatt i Cherkasy-regionen i Ukraina er mistenkt for å ha stjålet gullsmykker fra fire av barna. Straffesak er åpnet, ifølge Ukrainske nasjonale nyheter (UNN), som viser til lokale Facebook-sider og politiet. Den involverte ansatte ga tilbake to gullkors. Andre smykker er ikke kommet til rette.

Redigering og oversettelse: Ylva Törnngren

Demokratisk motstandskraft bygges i klasserommet

Få inspirasjon og redskaper for at du og skolen din kan gjøre en forskjell.

Trenger du mer kunnskap for å undervise om terrorangrepene 22. juli og om kontroversielle emner som radikalisering, ekstremisme og terror?

Ta et gratis dybdedykk i demokrati- og menneskerettigheter med Wergelandsenteret gjennom våre aktiviteter og ressurser.

Følg med på våre nettsider for aktuelle kurs og tilbud til elever og lærere.

wergelandsenteret.no

Elevene lærer å trosse frykten

Lærerne i Kristiansand rapporterte om utallige spesialavtaler for elever som var engstelige for ulike ting. Nå må i stedet elevene øve på det de synes er ubehagelig.

Tekst: Silje Vemøy Slaaen Foto: Tor Erik Schrøder

– Jeg sleit sosialt. Jeg synes det var vanskelig å være med folk eller spørre om folk ville finne på noe.

Utdanning besøker barneskolen Wilds Minne litt utenfor Kristiansand sentrum. Syvendeklassingen Emma Kristina Karlsen Sodefjed titter ut av vinduet mot skolegården.

– Jeg pleide å få slippe friminuttene fordi jeg syntes det var så vanskelig, sier hun om tiden som femteklassing. Da var skolen et skummelt sted, og hun var mer sammen med de voksne enn barna.

En lang prat med foreldrene på hjemmebane førte til at hun meldte seg på Mini-Risk, et mestringskurs for engstelige barn og ungdom.

– Vi fikk hjemmelekser der jeg fikk utfordra meg selv, for eksempel en øvelse der vi måtte gå på apoteket og spørre etter bananer, for eksempel.

– *Bananer?*

– Ja, for å utfordre meg selv på at ikke alt må være så høytidelig.

Hun husker at det var skummelt første gangen. Hun pleide tross alt aldri å snakke med ukjente mennesker. Men da hun var ferdig, kjente hun på en helt enorm mestring.

Etter å ha jobba med Mini-Risk i ett år på skolen og hjemme, ser hun nå tilbake på hvor modig hun har blitt.

– Jeg innser jo nå at jeg bare rømte fra problemene mine.

For Emma Sodefjed har det vært helt avgjørende at lærerne på skolen var en del av MR-samarbeidet, slik at de kunne følge opp det hun jobbet med gjennom skolehverdagen.

Mini-Risk tilbys engstelige elever på mellomtrinnet og på ungdomsskoler i Kristi-

ansand. Siden 2019 har rundt 100 sosiallærere og helsesykepleiere på alle skoler over hele byen tatt utdanning i programmet. Nå skal prosjektet ruller ut i ti andre kommuner i Agder.

Flere avtaler gir domino-effekt

Litt lenger vest, på barneskolen Lunde i Søgne, har de sørget for å spre Mini-Risk-tankegangen helt ned på førstetrinn.

Foreldrene får forklart Mini-Risk og hva de kan forvente seg i skolen på det aller første foreldremøtet.

– Mini-Risk har en effekt når det gjelder tilrettelegging for de aller minste. Vi skal møte foreldrenes og barnas behov, men det skal være et mål om utvikling. Vi ser at det har en effekt, sier inspektør Vibeke Hellum Andersen.

For selv om foreldres ønske om å beskytte ungene fra ubehagelige situasjoner kommer fra et godt sted, innser lærerne nytteverdien i å ikke gjøre barna mer hjelpeløse. Da må de også få med seg foreldrene på laget. Det gjelder også å få dem til å forstå dominoeffekten av spesialavtaler.

– Den første lille tilpasningen er kanskje ikke så farlig, men når det bare fortsetter, ender man opp på et sted der man ikke hadde tenkt å være, sier hun.

– *Er det ingen settinger der det faktisk kan være helt riktig med litt særskilt tilrettelegging?*

– Det kan det selvsagt være, men da handler det ofte om ting som ligger utenfor personen selv. Er det en skolemiljøsak eller en mobbesak, går det på veldig mye mer enn bare engstelse.

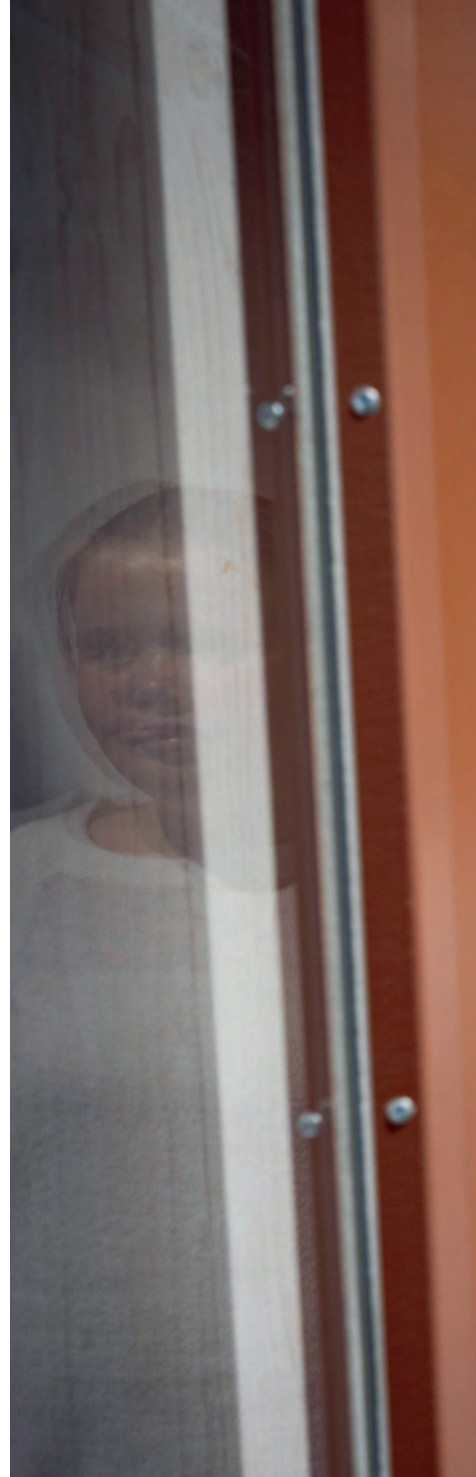
Miljøterapeut Thea Ask Mikkelsen fra Oddemarka ungdomsskole sier at de opplever at spesialavtalene bare blir fle og særere i ung-

domsskolen.

– En elev må ha et rom å hvile på, en annen kan ikke ha det eller det faget i første time. Det er ufattelig mange ulike typer tilpasninger som kanskje er lettere å gjennomføre på barneskolen enn her. Jeg blir glad for å høre Vibeke fortelle hvordan de jobber på barneskolen, for noen ungdommer jeg jobber med sliter veldig med engstelse, sier Ask Mikkelsen.

Jobber utover arbeidstid

Lene Holmen Berg er kurskoordinator hos Mini-Risk og jobber med opplæringen av lærere og miljøarbeidere. Hun forteller at Mini-Risk er for elever uten diagnose, men som sliter med

Emma Kristina Karlsen Sodefjed ville helst være inne i friminuttene som femteklassing. Etter å ha vært med i Mini-Risk synes hun ikke ting er like skummelt lenger.

engstelse. Kurset de deltar på varer i åtte uker. Nå jobber Holmen Berg og Avdeling for barn og unges psykiske helse (ABUP) også med å implementere tankegangen i hele skolen.

– Skoleledere er veldig positive fordi de sliter voldsomt med engstelige elever. Så det handler om et samarbeid mellom eleven, foreldre og skolen, fortsetter hun.

Forskningsteamet fra ABUP har kartlagt hvor mange barn i skolen i Kristiansand som hadde spesialavtaler med såkalt uhensiktsmessig tilrettelegging, altså at elevene får slippe det de frykter, uten en plan om at elevene skal mestre angsten.

Blant 244 lærere i hele Kristiansand rappor-

– Noen ungdommer jeg jobber med, sliter veldig med engstelse, sier miljøterapeut Thea Ask Mikkelsen.

MINI-RISK

Mini-Risk er et mestringskurs utviklet ved ABUP Sørlandet sykehus, basert på kognitive atferdsterapeutiske prinsipper. Det er en miniversjon av behandlingstilbudet Risk og har stor grad av foreldre- og skoleinvolvering.

Men der Risk behandler barn og unge med angst- eller tvangslidelser, er Mini-Risk et mer forebyggende tilbud til barn uten diagnose.

Mini-Risk i Agder-prosjektet ble i 2024 tildelt 36 millioner kroner i forskningsstøtte.

terte alle at de tilrettela for at elevene kunne få slippe minst én ting de fryktet, som muntlige presentasjoner, gym, prøver, ofte eller av og til i hverdagen, mens de fle lærerne rapporterte tre eller fire ting.

Det kom også frem at 63 prosent av lærerne rapporterte at de av og til eller ofte jobbet ut over arbeidstid med alle disse avtalene.

Professor og psykologspesialist Åshild Tellefsen Håland leder prosjektet for Sørlandet sykehus. Hun forklarer at Mini-Risk som tankesett i skolen gjør at lærerne blir tryggere på hvordan de skal håndtere foreldrepress og spesialavtaler om at eleven skal få slippe det de frykter. Før har det i stor grad vært opp til den enkelte lærer.

– Du må ha et system for det. «Sånn gjør vi det på vår skole, dette må jeg drøfte i personalgruppa», sier hun.

Tellefsen Håland forteller at fle skoler som har jobbet systematisk med Mini-Risk noen år

nå, rapporterer at antall spesialavtaler synker.

– Det er litt tidlig å fremvise konkrete data, men det er det generelle bildet vi har. Som ledd i at Mini-Risk skal implementeres på alle skolen i ti nye kommuner i Agder, vil vi i de kommende årene få forskningsdata på om både skolefravær og spesialavtaler går ned.

Hun forteller også at angsthensvisningene til ABUP har gått ned de siste årene, noe som sannsynligvis skyldes at kompetansen i kommunen har blitt bedre.

– Hvis vi kaller dette eksponeringsterapi: Det er vel ikke godt for absolutt alle?

– Mini-Risk defineres ikke som terapi. Skolen skal ikke drive terapi, men bør ha forebyggende tiltak. Dette er et opplegg for dem som primært har engstelse som oppleves som hemmende, men det er ikke snakk om noen angstdiagnose. Det er heller ikke for de som er på autismespekteret, blir utsatt for mobbing eller har ufrivillig skolefravær som er veldig kom-

plekst. Det er også en misforståelse at lærere og de voksne presser elevene til å gjøre ting mot sin vilje. Det er virkelig ikke det vi står for. Det er helt sentralt at øvingen skjer i samråd med eleven og at det jobbes systematisk og skritt for skritt for at eleven til slutt skal mestre det henleier å unngå.

Elevenes tryggingstriks

En annen elev som har deltatt på Mini-Risk er Celine Sommerland Grønås. Hun er nå tiendeklassing, og har vært med i Mini-Risk-grupper både på barneskolen og ungdomsskolen.

– Det er to ting jeg har slitt med. Jeg var veldig sjenert og i tillegg hadde jeg ekstrem sprøyteskrekk.

Så stor var sprøyteskrekken at hun kunne få total panikk, svime av og kaste opp samme dag som de skulle ta sprøyter på skolen. Nå sitter hun ved stuebordet hjemme, sammen med mamma Cecilie Sommerland og Mi-

Celine Sommerland Grønås har slitt med voldsom sprøytefrykt. Hun har vært med i Mini-Risk-grupper to ganger. Her sammen med mamma Cecilie Sommerland.

ni-Risk-koordinator Lene Holmen Berg.

Celine har lagt det lange, lyse håret bak ørene. Da engstelsen var som verst, ville hun helst gjemme seg bak både hår og klær.

– Jeg har ofte prøvd å gjemme meg vekk ... Trekke genseren godt over hendene, ta håret litt lenger frem foran fjeset og sånt, forteller hun.

Kurskoordinator Lene Holmen Berg forteller at de kaller det for tryggingstriks – verktøy barna tar i bruk for å beskytte seg selv fra omverdenen. I skolegården kan det typisk være å dra lua og hettegenseren så langt ned i ansiktet som mulig.

I likhet med spesialavtaler fungerer det der og da, men i lengden kan det være med på å gjøre vondt verre. I løpet av Mini-Risk-kurset blir barna kjent med sine egne tryggingstriks, og må øve på å ta dem vekk og se hva som skjer.

– Vi pleier å snakke litt om å plassere det skumle på en skala, «hva skjer hvis jeg gjør dette», og så videre. Da blir det mye lettere å

rasjonalisere hvor farlig det egentlig er, sier Holmen Berg.

– Du får liksom ned ubehaget for hver gang, egentlig, og ser at du fikk det til, legger Celine til.

I to runder har familien Sommerland vært igjennom Mini-Risk-programmet. Selv om det har kostet dem både tid og energi, har det også hjulpet dem enormt.

– Man blir jo tvunget til å samarbeide om ting som er vanskelige. Det er litt krevende, men det har gjort det lettere for meg å vite hvor mye man kan pushe, og hvordan man skal gjøre det, sier mamma Cecilie Sommerland.

Celine er ikke kvitt sprøyteskrekken, men hun takler det på en helt annen måte i dag. Hun er også mye tryggere i seg selv og tør å åpne munnen der hun før var helt stille. Verktøyene tar hun med seg i hverdagen, men de må stadig øve som familie og i samarbeid med kontaktlærer på skolen.

– Skal vi alltid bare dytte de unge ut i ting og

bestemme at de skal gjøre det?

Kurskoordinator Lene Holmen Berg rister på hodet.

– Det er en misforståelse. Vi må jo hele tida gå i takt med barna og ungdommene. De er hovedpersonene. Hva er ok å øve på? Hva er ditt mål? Hvordan kan vi hjelpe deg med å nå målet? Det er en viktig presisering, sier hun.

Holte-timen

Siste stopp på rundturen i Kristiansand er Holte ungdomsskole, en snau halvtime fra sentrum. Her har de også over fle e år utdannet sosiallærere og helsesykepleiere i Mini-Risk, og tilbyr mestringskurs i grupper.

Skolen har også funnet på noe helt annet, som de kjører på alle elevene.

– Vi kaller det Holte-timen.

Sosiallærer Kjetil Tverrli Lervik gestikulerer entusiastisk mens han forteller. En gang i uka samles klassene til noe som kan minne om for-

Det er fornuft, klokskap og teori satt inn i et system.

Kjetil Tverrli Lervik, sosiallærer

Sosiallærer Kjetil Tverrli Lervik med alle lappene som viser hva elevene snakker om i Holte-timen.

tidas «klassens time», bare med et langt mer gjennomarbeida opplegg.

– Da har vi en time som ikke handler om vurdering eller rett og galt, men som handler om refleksjon rundt det som egentlig er viktig i livet.

Hva som er viktig i livet, varierer, men skolen har hentet mye fra temaer som livsmestring, folkehelse og demokrati. I bunn og grunn handler det om å sette ord på hva som skjer på innsiden og hvordan vi forholder oss til hverandre, forklarer sosiallæreren.

Timen er delt inn i tre, og begynner alltid med en innsjekk med elevene rundt i sirkel. Etterpå har de en felles samarbeidslek og til slutt et samtaletema i plenum. Året er delt inn i ulike bolker, og Mini-Risk er etablert i programmet som en egen bolke.

Det smarte med innsjekken er at elevene uten å tenke seg om tør å ta ordet i en forsamling, kan Lervik fortelle. Alle samtaletemaene de etter hvert har snakket om, henger de opp som en liten lapp i klasserommet – som en daglig påminner.

– Dette har jeg så inderlig tro på, for det er fornuft, klokskap og teori satt inn i et system. Og når vi maser om at dette er viktig, dette står

vi i, så tar elevene det etter hvert.

Skolen er inne i sitt andre år med Holte-timen, etter å ha brukt MOT-programmet tidligere. MOT-stiftelsen driver holdningsskapende arbeid for å motvirke mobbing, utenforskap og psykiske vansker.

Lervik opplever at slik de gjør det nå er enda bedre, fordi kontaktlæreren selv kjører programmet.

– Det er jo kontaktlæreren som kjenner dem best og bør snakke med dem om følelser og vanskelige ting. Da skal det ikke være noe rett eller galt, de skal bare snakke sant.

Lervik er mer enn villig til å la seg kopiere av andre skoler.

– Dette er jo bare livet selv, det er ikke noe vanskelig, smiler han.

Færre tidkrevende avtaler

I likhet med mange andre skoler har Holte ungdomsskole slitt med at elevene strever med ting de synes er ubehagelige. Tidligere har løsningen vært å fjerne ubehaget, typisk gjennom spesialavtaler. Etter hvert begynte de å skjematilisere alle avtalene, slik at de kunne følge med på om noen av dem gradvis ble borte.

– Men dette må jo kreve mye av dere lærere,

som har mye å gjøre fra før?

– Det tar litt tid å implementere den nye forståelsen. Men så er greia at det tar egentlig ikke noe lengre tid å få til en positiv utvikling hos en elev enn det tar hele tida å opprettholde alle disse avtalene. Forhåpentlig kan det hende at det blir litt mindre å gjøre i fremtiden, sier Lervik.

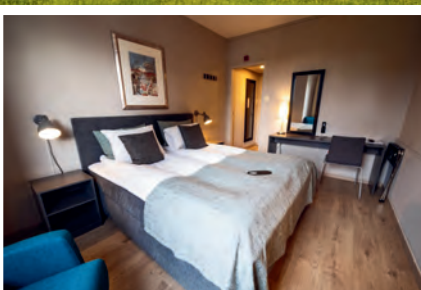
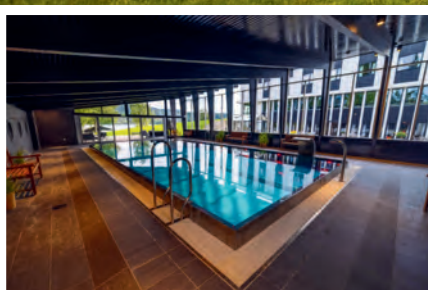
Han beskriver det som et lys som har gått opp for personalet.

– «Aha, så hvis de unngår, vokser bare problemene».

På foreldremøtene for nye åttendeklassinger presenterer lærerne et tydelig mål for skolen.

– Her på Holte skole tror vi at alle elever tør å stå foran klassen og presentere når de går ut av tiende trinn. Vi tror også at de tør å ta buss, eller spørre om ting i butikken. Samtidig må vi prøve å trygge foreldrene om at dette går fint, sier Lervik.

Sosiallæreren tenker seg om litt før han legger til: – Litt flåsete, men også litt seriøst, ønsker vi at de skal forstå at skolen er det trygge stedet ditt barn kan ha det vondt og oppleve nervøsitet. Og nervøsitet ... velkommen til livet, lille venn. Det er en del av hele pakken.

Velkommen til Hurdalsjøen Hotell & Spa

Utdanningsforbundets eget hotell

Tilbring magiske vinterdager hos oss!

Rabatt for Utdanningsforbundets medlemmer og familie:

Kr. 990,- pr. natt i dobbeltrom

Kr. 790,- pr. natt i enkeltrom

Frokost inkludert

Når dagene blir kortere og temperaturen synker, er det godt å trekke inn i varmen. I hotellets lobby skaper peisen en lun og hyggelig atmosfære – et perfekt sted å slappe av med noe varmt i koppen.

Her kan du og familien kose dere med shuffleboard, biljard, dart og bordtennis, eller bare nyte roen sammen etter en dag ute i den friske luften. Kanskje frister det også med en smak av vår hjemmelagde iskrem og sorbeter fra hotellets egen isvogn?

Velkommen til vakre Hurdalsjøen Hotell & Spa.

For booking, ta kontakt:
post@hurdalsjoen.no
Tlf: +47 63 95 96 00

Følg oss i sosiale medier

Lærer Trine Fredrikke Øynes viser broderings-
teknikk til (fra venstre) Lilly, Cecilie og Talette.

Ipod-esker har blitt gjort om
til små vever. Håndarbeid er
ett av ti valgfag elever på 1.
til 7. trinn kan velge mellom.

Det er få sakser i bruk på frisørskolen, men det setter ikke en stopper for kreativiteten. Thea (t.v.) skal gi Nora ny frisyre, mens Ellie skal flette håret til Stella.

Her har store og små valgfag sammen

Den lille barneskolen på Hedmarken går nye veier. Hver tirsdag lærer elever fra 1. til 7. trinn om alt fra frisørteknikker til koding.

Tekst og foto: Bjørn Asle Grimstad

– Jeg gleder meg til å undervise i valgfag. Alle elevene er så motiverte og synes det er gøy, sier lærer Trine Fredrikke Øynes.

Rundt et bord i et klasserom sitter elever i ulike alder og broderer. Det er Øynes selv som har foreslått håndarbeid som «valgfag» for elevene.

– Det er en av interessene mine, forklarer hun.

Denne høsten har Kirkenær skole i Ringsaker kommune startet opp noe uvanlig i norsk skole. De har innført valgfag i aldersblandede grupper fra 1. til 7. klasse; 75 minutter i uka. Hver tirsdag ettermiddag møter elevene opp på ti ulike steder på skolen. Ideen kom fra de ansatte.

– Min første tanke var at dette kan bli litt

Elevene bruker et program på nettbrett for å programmere robotkuler fra Sphero Bolt. Lærer Dan Are Dalsrud krabber på alle fire for å hjelpe til for å få kodingen til å sitte.

Ideen om å innføre valgfag ved Kirkenær skole, som er en barneskole, kom fra de ansatte. Adrian (t.v.) og Hilmar har valgt seg ut koding.

Bildetekst

Stemningen er god på sjakkskolen. Barneveileder Erik Grønvold Bjerke underviser og er midt i et parti med Mathias.

heftig. Men de ansatte var positive til å prøve, og da tenkte jeg: hvorfor ikke? Vi ønsker å være en fremoverlent skole som er i takt med tiden, forteller rektor Lars Erik Pedersen.

Brettspill og frisørtimer

Kirkenær skole har 130 elever og 25 ansatte, og ligger landlig til på frodige Hedmarken, rundt ti minutters kjøring fra Hamar. På fotballbanen kaster lærer Markus Haave Andersen en tennisball i en høy bane. Det utløser høyfrekvente rop i det balltreet treffer. Andre igjen bærer planter skolen har fått av et hagesenter, mens i skogholtet undervises det i friluft liv. Inne spiller elever sjakk og andre igjen fordyper seg i fantasispillet Dungeons and Dragons. En håndfull jenter fle ter hverandres hår i frisørtimene.

De ulike valgfagene ble til ved at både lærere og barneveiledere spilte inn tre forslag hver. Av disse ble ti plukket ut til å bli valgfag. Elevene velger et fag for åtte til ni uker, og får dermed

prøvd tre valgfag i løpet av et skoleår.

– Vi kaller det et prøveprosjekt, for vi skal evaluere og justere. Men dette har kommet for å bli. Det har raskt blitt veldig populært blant elevene, og foreldrene er over seg av begeistring. De synes det er tøft at vi prøver dette, sier Pedersen.

Valgfag for stadig yngre

Han kjenner ikke til noen skoler som har prøvd ut felles, valgfrie fag for så unge elever. Opprinnelig er valgfag ment som et praktisk innslag i en teoritung ungdomsskole. Men for ett år siden foreslo regjeringen å innføre valgfag fra 5. til 7. trinn. Det kan tyde på at stadig fle e ser verdien av at elever også på lavere trinn får denne valgfriheten.

Kirkenær skole ser tverrfaglig på fag- og timefordelingen for å oppnå et handlingsrom for praktiske arbeidsformer og aktive elever. Læreplanmålene er hentet fra ulike fag. Sko-

Det spilles slåball i valgfaget allidrett. William gir alt for å treffe når lærer Markus Haave kaster tennisballen i en høy bane.

Det har blitt veldig populært blant elevene, og foreldrene er over seg av begeistring.

Rektor Lars Erik Pedersen

len vil ved behov spille inn et ønske om en kommunal forskrift om omdisponering av ti prosent av timene i fag- og timefordelingen, opplyser Lars Erik Pedersen.

Det varierer fra trinn til trinn hvilke skolefag timene til valgfag er hentet fra.

På Kirkenær skole er de ansatte opptatt av at valgfag fører til elevmedvirkning, og at elevene opparbeider kunnskap og ferdigheter, og opplever mestring. Noe av det viktigste er likevel at det bygger relasjoner, mellom både lærere, elever og foreldre.

– Jeg synes absolutt fle e skoler burde prøve dette. Det bør være mulig også for større skoler enn vår, sier rektor Pedersen.

Bruker handlingsrommet

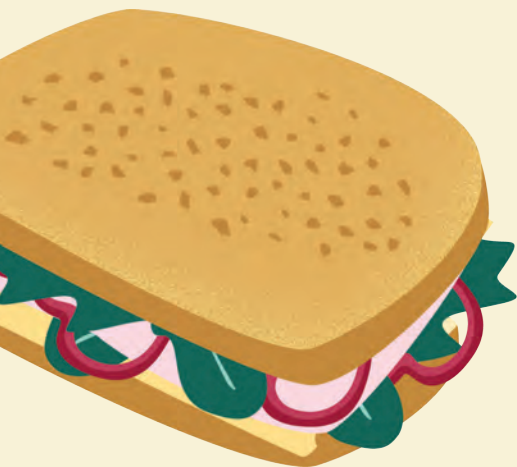
I et av klasserommene sitter alle elevene på gulvet og styrer små robotkuler fra hvert sitt nettbrett. Ballene er fra Sphero Bolt, og de triller dit elevene vil hvis de har kodet riktig.

Midt iblant dem sitter Dan Are Dalsrud, til vanlig kontaktlærer på fjerde trinn, men nå altså lærer i valgfaget koding.

– Jeg synes vi må bruke elevenes interesser mer i undervisningen. Det kan være enkelte elever som sliter i noen fag, som virkelig skinner når de får prøve noe nytt. Da opplever de mestring, sier han oppglødd.

Dalsrud er en av ildsjelene som foreslo å innføre valgfag. Motivasjonen fikk han da han som tillitsvalgt i vår deltok i et møte hvor Ringsaker kommune oppfordret skolene til å bruke det såkalte handlingsrommet. Lærplanverket LK20 gir nemlig lærere og skoler et stort spenn for å tilpasse opplæringen og velge pedagogiske metoder.

– Handlingsrommet er nok større enn mange tenker. Nå kan jeg undervise i både koding og drama, som er mine interesser og noe jeg virkelig brenner for, sier han.

Tips og triks til elevenes matpakker

Last ned gratis matpakkebrosjyre og andre plakater

helsedirektoratet.no/kostråd

Matpakkebrosjyren kan brukes i undervisning, i samtale med foreldre og elever, eller til inspirasjon hjemme.

Helsedirektoratet

Tenker nytt om videregående

Videregående opplæring skal fornyes. Ved Flora videregående etterlyser rektor en skole alle kan fullføre. Mens nestlederen i Utdanningsforbundet spør om videregående er blitt for lik grunnskolen.

Tekst: Marianne Ruud og Kaja Mejlbo **Foto:** Cecilia Molander

Knut Christian Clausen er rektor ved Flora videregående skole i Florø. Skolen, som har plass til nesten 400 elever, er en kombinert skole med studiespesialiserende, studieforberevende og yrkesfaglige program. Skolebygget huser klasserom, bibliotek, verksteder og idrettshaller.

– Vår oppgave er å få fle t mulig elever igjennom. Og vi har et lokalsamfunn som står klare til å ta imot nesten alle. Næringslivet her i Kinn kommune er eksportrettet. Hovednæringene er fiskeindustri, skipsbygging og servicenæring med blant annet forsyningsbase for oljeindustrien.

Rektor ser likevel behovet for endringer. Elevgruppa er mer mangfoldig enn før, forteller Clausen. Med stadig fle e eldre innbyggere i kommunen vil behovet for fle e ansatte i helse og omsorg også øke.

– Her i Florø samles elevene i grunnskolene på én ungdomsskole. Det betyr at vi på Flora videregående skole rekrutterer nesten hele elevkullet lokalt, i tillegg til elever fra områdene rundt. Vi har elever med minoritetsspråklig bakgrunn og elever med ulike funksjonsvariasjoner. Noen sikter mot universitets- eller høyskoleutdanning, andre vil ta fagbrev eller høyere yrkesfaglig utdanning. Vi har også behov for å tilby enkeltelever kompetanse på lavere nivå, sier han.

– Et framtidig fagtilbud må dessuten ta innover seg hva som skjer på arbeidsmarkedet, men samtidig har skolen et mye bredere sam-

Rektor Knut
Christian Clausen vil
ha en videregående skole
med plass til alle elever.
Hvilke endringer som da
må til, vil både rektor og
lærere gjerne delta
i en diskusjon om.

funnsoppdrag enn bare å utdanne den arbeidskraften som trengs i øyeblikket. For oss er det viktig å være med i planleggingen av hvilket utdanningstilbud vi skal ha her ved Flora videregående, sier Clausen.

I januar fikk han, som én av to skoleledere fra Vestland fylke, delta på en dialogkonferanse om fremtidens videregående skole. Konferansen ble arrangert av Utdanningsdirektoratet (Udir).

– Står overfor et dilemma

Utdanningsdirektoratet har startet arbeidet med å gjennomgå fag- og timefordelingen i videregående opplæring. Det skal utvikles en ny struktur og et nytt innhold. Både studieforberedende utdanningsprogrammer og fellesfagene i yrkesfaglige utdanningsprogrammer skal endres.

«Målet vårt er å gi elevene relevant kompetanse for deltakelse i samfunn og eget liv, og samtidig forberede dem på kravene i høyere utdanning», skriver Udir.

Ifølge direktoratets tidslinje skal de bruke 2025 på å hente inn innspill fra Skole-Norge. Vårhalvåret 2026 skal det utvikles pilotforsøk. I 2030 skal nye læreplaner være klare.

En av de som deltar i arbeidet, er Thom Jambak, 2. nestleder i Utdanningsforbundet. Han representerer forbundet i Nasjonalt råd for studieforberedende utdanningsprogram. Rådet, som består av alle lærerorganisasjonene og to representanter fra Elevorganisasjonen, skal gi Kunnskapsdepartementet råd om utviklingen av videregående skole.

Jambak er spent.

– Vi står overfor et dilemma. Skal videregående skole være en del av det demokratiske, allmenndannende prosjektet – noe de aller fle te skal gjennom? Eller skal det bli et skoletilbud der elever spesialisere seg med tanke på videre studier og yrker?

Han peker på Lied-utvalget og fullføringsreformen. I 2021 vedtok Stortinget at alle har rett til videregående opplæring helt frem til den enkelte har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse.

Men fremdeles er det sånn at hver femte elev ikke fullfører videregående skole. Og mange av dem som gjør det, er ikke godt nok forberedt til høyere utdanning eller arbeid.

Det kan bety at videregående skole i for liten grad er tilpasset elever med svake faglige resultater. Det kan også bety at elever ikke får det de trenger for å bli best mulig studieforberedt.

Så hvilke endringer vil Jambak helst se?

– Jeg håper på noen gode diskusjoner. Men jeg vil gjerne se en videregående skole som gjør elevene i stand til å møte framtidens krav når det gjelder å sortere viktig informasjon fra uviktig og samtidig gjør elevene bedre forberedt på det som vil møte dem i studier og arbeidsliv. Det vil si at vi må legge vekt på faglig fordypning og det allmenndannende prosjektet.

– *Et spørsmål som reises, er hvor mye som skal være valgfritt og hvor mye som skal være felles?*

– Jeg tror det må være en grad av valgfrihet, men det kan ikke være helt fritt frem. Dannelsesaspektet er viktig. Vi er nødt til å bli enige om hvilke ferdigheter og kunnskaper som er nødvendige for alle å ha med seg inn i et studie- og yrkesliv, og hvilke som kun gjelder for noen studier eller yrker.

Fag-baluba

Det kan bety at noen av dagens fellesfag, fag som alle elever må ha på et utdanningsprogram, kan forsvinne.

Sist gang noen forsøkte å fjerne noen av dem, ble det baluba. Venstres partileder Guri Melby var kunnskapsminister i 2020 da fullføringsreformen ble lagt frem. Hun lanserte samtidig et forslag om å kutte i antall fellesfag – og opprette et nytt fag: Fremtidsfaget.

– Mye av tiden er i dag bundet opp av de obligatoriske fellesfagene som elevene må ha. Vi vil med denne meldingen sette i gang en diskusjon om hvilke fag elevene skal ha i videregående opplæring, sa Melby.

Dét lyktes hun med. Faglærere i historie, naturfag og samfunnsfag argumenterte hardt for sine fag. Til slutt måtte Melby legge seg flat, og Fremtidsfaget ble fort historie. Men nå er det duket for en ny runde diskusjoner. Nestlederen i Utdanningsforbundet spår sterke meninger også denne gangen.

– Ja, det er jeg helt sikker på. Og jeg håper universitetssektoren og fagmiljøene også melder seg på, sier Thom Jambak.

Han oppfordrer alle andre som har meninger om dette til å si hva de tenker også. Gjærne via

Vi må våge
å tenke stort.

Thom Jambak, 2. nestleder
i Utdanningsforbundet

Tobias Grotle Herstad (t.v.), Johan Stensvoll Mikkelsen, Njord Norman Leversund og Bahram Abrham Daniel går idrettsfag som er studieforberedende. Litt større mulighet til valgfag er ett av deres ønsker.

lokallaget eller fylkeslaget sitt.

– Det er positivt at alle lærerorganisasjonene og elevene er representert i det nye rådet. Vi har en sjanse for å påvirke og hindre at vi får en reform som kommer ovenfra. Da trenger vi at folk engasjerer seg, sier Jambak.

– Vi må våge å tenke stort. Jeg kan love at jeg går inn i dette arbeidet med et åpent blikk og forsøker å være så lite konservativ som jeg kan.

Variasjon og valgfrihet

På Flora videregående skole gjør både lærere og elever seg tanker om hva som kan eller bør gjøres.

Inne hos elevene på byggfag er pussemaskinene akkurat lagt bort. Det lukter treverk i lufta. Elevene på videregående trinn 1 (vg1) er akkurat ferdige med to benker kommunen har

bestilt til en barnehage. Pengene de tjener skal gå til felles klassetur.

– Vi laget dem på to dager og vi har bestilling på fle e, forklarer Kristianne Førde Vik og Alfiva Sandal-Skavøy.

De stortrives med å jobbe praktisk. Det gjør Lucas Rouen og Tuva Ringstad også. De savnet slike fag på ungdomsskolen, sier de. Etter at de begynte på Flora videregående, er motivasjonen for skole tilbake.

– Jeg bare elsker det, sier Lucas.

Inne hos industri- og teknologifag er de ikke mindre begeistra. En av guttene viser stolt frem hvordan han har montert fargerike ledlys langs kåpa på mopeden. Interessen for de teoretiske fagene er litt mer laber.

– Jeg skjønner ikke hva vi skal med engelsk og naturfag. Men matte er litt nyttig da, sier en

av guttene på verkstedet.

Blant elevene på idrettsfag virker interessen for teoretiske fag å være litt større. Tobias Grotle Herstad, Johan Stensvoll Mikkelsen, Njord Norman Leversund og Bahram Abrham Daniel sitter på skolebiblioteket. De er akkurat ferdig med fotballtrening. Men også de skulle gjerne hatt litt fle e fag å velge blant.

– Hadde jeg fått tilbud om musikk, skulle jeg stått opp klokka seks hver dag og gleda meg til å gå på skolen, mener Bahram.

– Eller gaming, foreslår Johan.

Når vi stiller en jentegjeng fra studiespesialiserende samme spørsmål, viser det seg at de er mest opptatt av å endre ett av de praktiske fellesfagene de har. I en sittegruppe utenfor rektors kontor har Amanda Gomes Mundal, Annika Sørдал og Victoria Førland satt seg ned

Kristianne Førde Vik (t.v.) og Alfiva Sandal-Skavøy på Vg1 byggfag har laget benker til en barnehage.

med oppgaver i rettslære og psykologi.

– Kroppsøvfaget bør endres, slår Annika fast.

– Vi elever har ulik fysikk og ulike forutsetninger for å nå målene i kroppsøvfaget. Det tas det for lite hensyn til. Faget bør handle mindre om prestasjon og mer om mestring.

– Vet ikke hva som kreves av dem

Blant lærerne ved Flora videregående er også meningene mange.

Noen av lærerne mener det hadde vært lurt å skrelle vekk en del teori i starten på et yrkesfaglig løp. Andre frykter at elevene da vil få mer å ta igjen senere. Flere peker på at endringene bør skje allerede i grunnskolen. Den er for lite praktisk og variert, sier de.

– Arbeidslivet trenger fle e fagarbeidere, men i dag dominerer akademisk retning for mye i ungdomsskolen. Fagene der må også re- fl ktere de yrkesfaglige utdanningsprogram- mene, sier lektor Arve Grøneng.

Han har selv fagbrev som blikkenslager og drev eget fi ma før han utdannet seg til yrkes- faglærer. I dag er han lektor og underviser i språk og samfunnsfag.

Kollega, lektor Elina Korrsund Andriano-

poulos er mest opptatt av dybdelæringen. Hun mener færre kompetansemål kunne ha noe for seg.

– Skal vi gå i dybden, må noe annet vike, sier hun.

Rektor Knut Christian Clausen mener full- føring må være målet.

Han legger vekt på at skolen har en viktig oppgave i å motvirke utenforskap. Da trengs en videregående opplæring som alle kan fullføre. Kritisk kompetanse og høyere utdanning vil uansett kreve egen sertifisert sluttkompetanse, og/eller egne inntakskrav, mener han.

– Om vi lager et system med kompetanse på et lavere nivå, må vi fortsette å ha mulighet til å fylle på med mer kompetanse senere, slik at man ikke ender opp med en sluttkompetanse som det er umulig å bygge videre på, påpeker han.

– Men kan alle elever bli studieforberedt?

– Nei, det blir de nok kanskje ikke, men vi må ikke legge så mye arbeid i å gjøre dem bedre studieforberedt at elevene ikke består eller gjennomfører fellesfagene som er en del av yrkesfaglige programområder. Dersom vi skal nå myndighetenes mål om at 90 prosent fullfører, må noen endringer til. Arbeidet med

å få fle e til å fullføre betyr at vi må jobbe med å redusere fraværet, særlig for de gruppene med størst risiko for fravær. Da må de nye fra- værsreglene også endres.

Lærerne er enige om at det store spennet mellom elever er en utfordring, men perma- nent nivådeling har de ikke sans for. De mener andre metoder må til, som bedre overgang fra ungdomstrinn til videregående og fra videre- gående til høyere utdanning.

– I høyere utdanning sier de at elevene ikke klarer å skrive lange tekster lenger. KI skriver for dem. Elevene er for dårlig studieforberedt. Ferdig snakket, sier Clausen.

Han mener debatten må komme seg over i et spor der vi snakker om hvilke egenskaper vi legger i det å være studieforberedt. For ham handler det om selvstendighet, utholdenhet, utforskertrang og allmenndanning.

Lektor Lise Olsbø er selv nyutdannet. Hun husker godt hvor stor overgang det var å starte å studere.

– Jeg fikk sjokk da jeg så haugen av bøker jeg skulle igjennom første studieår. Jeg tror ikke elever i videregående forstår hvor mye selvstendighet som kreves i høyere utdanning, sier hun.

Spleiselaget – undervisning om skatt, arbeidsliv og velferd

Spleiselaget er et interaktivt undervisningsopplegg for videregående skole, der elever lærer om sammenhengen mellom skatt, arbeidsliv og velferdssamfunnet de er en del av.

Gjennom film, interaktive spørsmål og dialog, får elevene lære om temaer som er aktuelle når de skal ta steget inn i voksenlivet.

– Vi snakker blant annet om hvorfor vi betaler skatt, hvilke konsekvenser svart arbeid har, og hvilke plikter og rettigheter vi har i arbeidslivet, forteller veileder fra Skatteetaten, Cathrine Jørgensen.

Nå kan lærere gjennomføre undervisningen

Siden 2008 har Spleiselaget besøkt videregående skoler over hele landet, og over 600 000 elever har deltatt i undervisningen. Nytt av året er at lærere kan gjennomføre opplegget selv.

– Vi har utviklet en versjon av undervisningen som er tilpasset lærere, forteller Jørgensen.

Opplegget krever minimalt med forberedelser, da alt av undervisningsmaterieell er inkludert i presentasjonen. Lærere kan enkelt logge inn på nettsiden og få tilgang til innholdet.

– Presentasjonen er delt inn i kapitler med ulike temaer, slik at du som lærer kan tilpasse undervisningen etter behov, sier Jørgensen.

Hun forsikrer om at det fortsatt er mulig å få besøk fra Spleiselaget i store deler av landet.

Knyttes mot flere mål i læreplanen

Kristine Vistnes, lektor ved Ole Vig videregående skole, forteller at de årlig har besøk av Spleiselaget.

– Det er et godt opplegg som gir elevene god kunnskap om velferdsstat, skatt, og verdien av arbeidskontrakt og ordna forhold. Undervisningen kan knyttes til kompetansemål i samfunnskunnskap, samt de tverrfaglige temaer

ne demokrati, medborgerskap og livsmestring.

– Elevene får være med på en lærerik dialog. Dette er et besøk som gir elevene økt livsmestring, forteller Vistnes.

Arve Svardal, fagleder ved Charlottenlund videregående skole, er enig:

– Spleiselaget er både nyttig og opplysende. Det gir elevene praktisk informasjon og innsikt i viktige sammenhenger. Det bidrar på en flott måte til at elevene kan mestre livene sine bedre, og er svært relevant for å få kompetanse om samfunnet vårt.

” Dette er et besøk som gir elevene økt livsmestring.

Interaktiv undervisning med elevene i fokus

Spleiselaget er en interaktiv undervisning hvor elevene deltar aktivt.

– Elevene svarer på spørsmål via mobiltelefonene sine, og får se klassens samlede svar og hvilke konsekvenser svarene kan ha.

Deretter diskuterer vi svarene i plenum, forklarer Jørgensen.

– Vi opplever at elevene engasjerer seg i diskusjonene. De fleste ønsker å bidra til velferdssamfunnet de er en del av, men det er jo alltid noen som utfordrer oss på det vi formidler. Det gir gjerne gode diskusjoner i klassen, forteller Jørgensen.

Et besøk fra Spleiselaget varer i 90 minutter, og inkluderer både veileder og undervisningsmaterieell – helt gratis.

– Det eneste læreren må gjøre er å bestille besøk, så ordner vi resten, sier Jørgensen.

Veileder Cathrine Jørgensen viser lektor Joakim Karna Frydeblad hvordan lærere kan bruke presentasjonen i sin undervisning. Foto: Sanna Hegseth

Foto: Sanna Hegseth

Bestill besøk eller gjennomfør undervisningen selv på spleiselaget.no

Spleiselaget er et holdningsskappende tiltak i regi av Samarbeid mot svart økonomi, der sentrale parter i arbeids- og næringslivet står bak: Unio, KS, NHO, LO, YS, Virke og Skatteetaten.

Samarbeid for bærekraftig utvikling
Av Marianne Maugesten og Kari Spernes (red.)
Universitetsforlaget
280 sider

Gode råd om opplæring i bærekraft

Denne artikkelsamlingen gir ideer til undervisningen om FNs mål for å redusere miljødeleggelser og fattigdom.

Anmelder: Jan Erling Wasmuth, biolog

Redaktørene Marianne Maugesten og Kari Spernes har laget en samling artikler med et svært dagsaktuelt tema. Maugesten er dosent i matematikdidaktikk ved Høgskolen i Østfold. Spernes er dosent i pedagogikk ved samme høyskole.

Antologien bygger på samarbeidsprosjekter mellom barnehage og skole. Bestillingen til 22 forskere, som også er forfatterne av de 13 kapitlene i boken, var å belyse temaet bærekraftig utvikling: ett av syv verdigrunnlag i rammeplan for barnehager og for skoler. Artiklene omhandler tema fra barnehage til videregående skole. Målgruppen for antologien er studenter i lærerutdanningene, ledere og ansatte i opplæringsinstitusjoner og forskere som er opptatt av bærekraftig utvikling.

Grunnideen i artikkelsamlingen er å se hvordan

lærere og forskere kan samarbeide om å finne metoder slik at barn får utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. Barn skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Det er befestet opplæringsloven: «elever og lærere skal lære å tenke kritisk og handle etisk og miljøbevisst.»

Hensikten med FNs bærekraftsmål er å utrydde fattigdom, stoppe klimaendringene og bekjempe ulikheter. Sammenhengen mellom sosiale, økonomiske og miljømessige forhold skal ligge til grunn for forståelsen av bærekraftig utvikling og i denne antologien er det disse tre perspektivene på bærekraft som brukes.

Forskerne fant at barnas motstandsuttrykk og motstandskraft kan gi signaler og brukes krea-

Å hjelpe borna til å opne sansane

Ei jordnær bok om korleis ein kan støtte barn i å oppleve den sanselege kunstverda som naturen inneheld.

Meldar: Kirsten Flaten, dosent ved Høgskulen på Vestlandet

Lydhørt samspill. Samskapende økosentrisk kunstpedagogikk med små barn.
Av Lise Hovik
Fagbokforlaget
150 sider

Boka byggjer på ulike prosjekt under paraplyen Lydhør, som er gjennomført med alle aldersgrupper i barnehagen, både born og vaksne. Naturen og det som finst der, er den raude tråden i teksten. Her er eit vell av vakre bilde å la seg inspirere av, eller berre glede seg over. For det å leggje merke til alt det vakre rundt oss er òg ei sanseleg oppleving der vi treng verte medvitne for å leggje merke til det.

Teoridelen gir ei kort innføring i kva rolle kunstpraksis kan ha i arbeidet med å lære born å forstå naturen. Det å få fram glede og kreativitet hos born har eigenverdi, men det er òg viktig for å auke forståing for omgivnadane. Den sansbare verdien som samhandling inneber, gjev ei forstå-

ing for alt vi har rundt oss og er tett voven inn i korleis vi tenker. For born er sanseopplevingar grunnleggjande for å etablere kjennskap til det dei har rundt seg, og slik utvikle evner og innsikt. Å kunne leve seg inn i objekt og gje desse liv og stemme gjennom å førestille seg er eit viktig moment i born si leikeutvikling. For å meistre dette krevst kjennskap og tankar om objektet si verd.

Leik har ei sentral rolle i teksten. Hovuddelen av boka er skildring av praktiske øvingar, og her er mykje å hente. Det sanselege er i fokus, og det handlar ikkje berre om å kjenne forskjell på hardt og mjukt. Forfattaren er på eit langt meir avansert nivå. Øvingar skildrar differensiering i å lytte ut lyd, som når hasselnøtter og kastanjar vert nytta

MINE FAVORITTER

tiwt. Dette krever kritisk tenkning og bevissthet hos pedagogene. At dette er vanskelig å forankre i en hektisk hverdag, er lett å forstå. Antologien gir tips om verktøy og pedagogikk som gir effekt.

I kapitlet om «Bærekraftsmål i litteraturen, okei» løfter forskerne fram lærernes tanker. Erfaringene er naturlig nok forskjellige, men konklusjonen blir at selv om dette er ukjente tema for de fleste, ser de nye muligheter i undervisningen.

Det blir mer håndfast når elevene blir eldre. Prinsipper rundt gjenvinning og sirkulær økonomi løses både filosofisk og matematisk. Kapittel 9 viser klart at elevene på 9. trinn har utviklet den kritiske tenkningen i arbeidet med statistikk. Elevene klarer å se hvordan teori og praksis henger i hop.

Antologien er grundig og oversiktlig, slik at en ikke trenger å lese fra perm til perm, men ta ut kapitler. Likevel gir samlingen en helhet som er viktig å få med seg. Med 169 delmål fordelt på 17 bærekraftsmål skulle det være rikelig med muligheter for tverrfaglig prosjektjobbing med barn.

på basstrommeskinn. For dei som verkeleg vil inn i leiken si verd, kan klovnen Frida eller kastanjeprinsen Sivert vere inspirasjon.

Boka har eit kunstfagleg perspektiv som peiker på at ulike kunstretningar har ulik teoribakgrunn og teknikkar som er særneigne. Dette vert gjen-speila der kunstfag er knytte til pedagogikk, som forfattaren meiner pregar barnehagelæruddanninga. Forfattaren kjem med ei oppfordring om å la kunstfaget vere tverrfagleg og la sanseopplevingane vere mange og varierte. Først då kjem kunstfaget til sin rett med all den kreativiteten og leikelysta som er innbakt.

Lesaren bør ikkje la tittelen til boka lure ein til å tru at dette er ei høgtsvevande bok som du treng lang kunstutdanning for å forstå. Tvert om, boka er lett tilgjengeleg for alle lesarar. Ho inneheld svært mange forslag til praktiske øvingar og passar godt å gjennomføre på småtrinnet.

Maskinlæreren
(2024)

Av Hanne Gjerde

Når læreren ikke er et menneske

En perfekt høytlesningsbok for mellomtrinnet! Boka handler om en klasse som på mystisk vis får læreren sin erstattet av en robot. Handlingen i boka holder et høyt tempo, og er spennende hele veien – et stort pluss for dagens barn. Boka tar også opp flere aktuelle temaer som treffer målgruppa godt.

De tre
(2021)

Av Valerie Perrin

Venner som drev fra hverandre

En knallsterk og velskrevet roman der vi følger tre venner over flere tiår. Bit for bit får vi se hvordan valgene de har tatt, har ført dem dit de er i dag – som er et liv der de ikke lenger har kontakt. Boka har også et mysterium som skaper en «page turner»-effekt, og en god «plot twist» mot slutten.

Sangen om Akilles
(2011)

Av Madeleine Miller

Kjærlighetshistorie fra antikken

En episk kjærlighetshistorie med historisk og mytisk sus, godt på vei til å bli en moderne klassiker. Vi er i antikkens Hellas og følger historien til den bannlyste prins Patroklos, som forelsker seg i den vakre prins Akilles. Lesingen er en alt-på-en-gang-opplevelse: vakker, interessant og smertefull!

Marte Braaten

kontaktlærer og skolebibliotekar ved Åssiden skolen i Drammen

Debattinnlegg kan ha en lengde på opptil 7000 tegn (inkludert mellomrom).

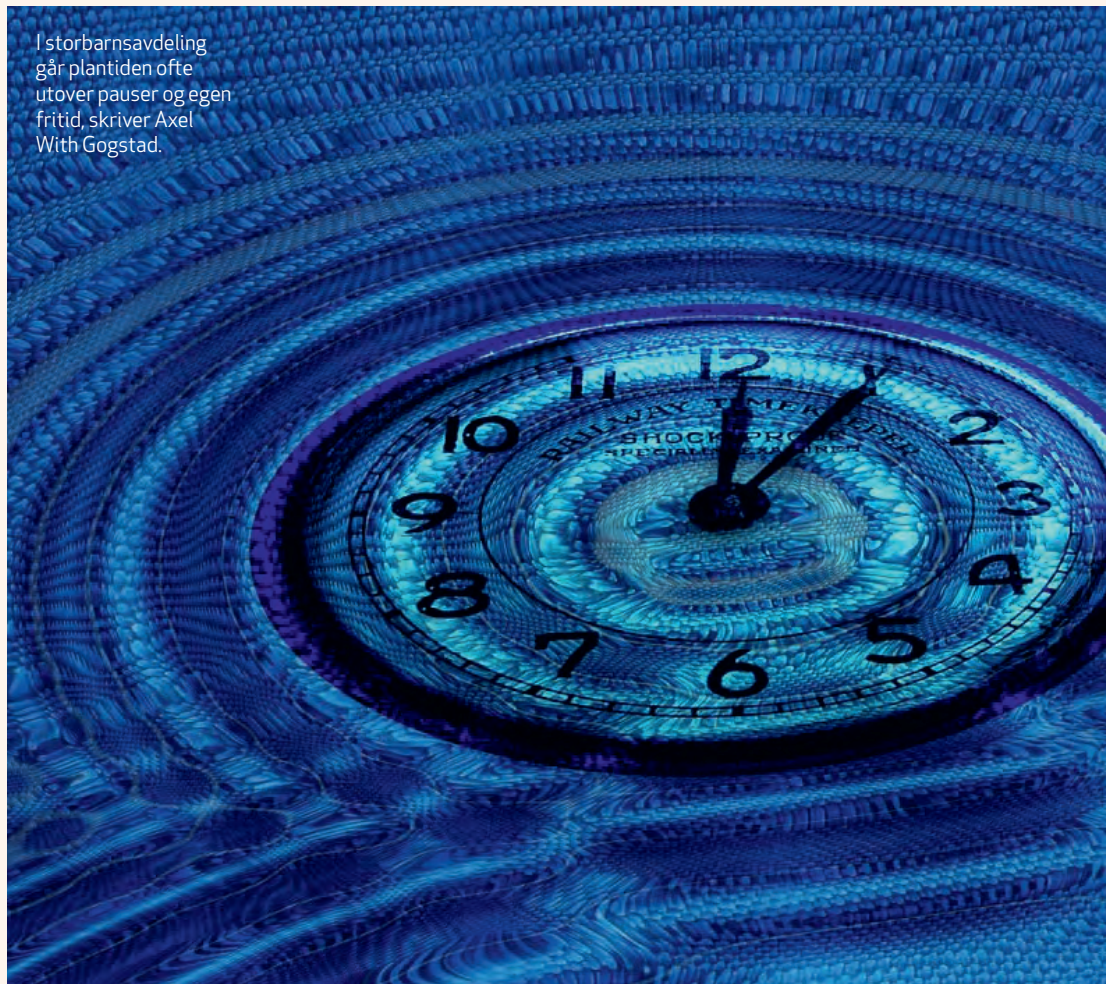
Husk tittel og ingress.

Tips: Både tittel og ingress bør være konkrete og gi uttrykk for en mening.

Oppgi navn og telefonnummer når du sender inn innlegg. Legg gjerne ved et digitalt portrett (minimum 0,5 MB), med navn på den som har tatt bildet.

Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere og kutte i bidragene.

I storbarnsavdeling går plantiden ofte utover pauser og egen fritid, skriver Axel With Gogstad.

ARBEIDSLIV

Plantiden i barnehagene er skjev

Pedagogiske ledere for små- og storbarnsavdelingene har like mye plantid. Det henger ikke på greip.

Plantiden på fire timer i uken blant pedagogiske ledere har vært diskutert lenge. Det er bred enighet blant pedagogene om at det er for lite, men er det egentlig det? Alle vet at småbarnsavdeling er krevende, men hva om vi har fordelt ressursene feil? Jeg vet at dette er et ubehagelig tema, men jeg synes likevel det må diskuteres, og temaet må frem i lyset.

En småbarnsavdeling har færre barn, ofte halvdelen så mange barn som en storbarnsavdeling. Det er færre barn, og dermed færre foreldre og færre ønsker/krav å ta hensyn til og tilrettelegge for. På småbarnsavdelingen er hovedfokuset på

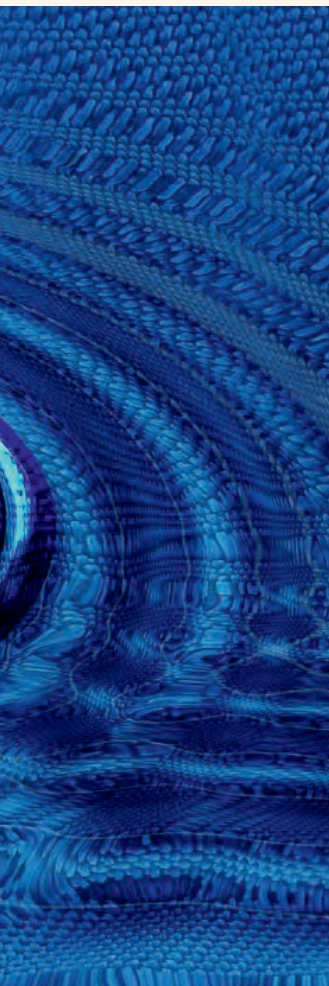
trygghet, omsorg og grunnleggende rutiner. Mye kan løses i fellesskapet på avdelingen.

Umulig arbeidsmengde

På storbarnsavdeling er det ofte dobbelt så mange barn, dobbelt så mange foreldre, og dermed dobbelt så mange ønsker/krav å ta hensyn til og tilrettelegge for. Ikke minst er det dobbelt så mange foreldresamtaler. I tre-seksårsavdelingene foregår det ofte mer komplekse prosjekter, og dokumentasjons- og planleggingsbehovet er større. I tillegg brukes det mye tid på førskolebarna, da man skal forsøke å gjøre dem så klare

Meningene dine er viktige for oss!

Send ditt bidrag til:
debatt@utdanningsnytt.no

fordelt

Ill.foto: Gerd Altmann, Pixabay

for skolestart som overhodet mulig.

Jeg har 15 års erfaring fra barnehage, men har kun jobbet som pedagogisk leder i litt over ett år. I alle de foregående årene som fagarbeider undret jeg meg ofte over hva plantiden til de pedagogiske lederne gikk til. Det har jeg virkelig fått kjenne på kroppen i løpet av de siste 14 månedene. Som hovedansvarlig på storbarnsavdeling med 18 barn skal det skrives ukeplaner og månedsbrev. Det sendes søknader til pedagogisk-psykologisk tjeneste over en lav sko, bilder lastes opp og tagges på kommunikasjonsverktøyet MyKid, dagsrapporter skrives, og skriveren spiller ofte ikke på lag. Det planlegges og avholdes foreldremøte for førskolen. For å nevne noe.

Behovet for plantid for småbarns-pedagogene er naturligvis til stede. Det er essensielt at alle barn blir sett, uansett størrelse og alder på barnegruppa, og jeg prøver ikke å undergrave de pedagogiske lederne for de minste. Likevel er regnestykket umulig å overse: fire timer i uken på småbarnsavdeling + fire timer i uken på storbarnsavdeling = skjev ressursbruk.

Sovetid og skjulte ressurser

På småbarnsavdeling kan ubunden tid bli mindre målrettet brukt, fordi behovene er annerledes. I tillegg har man sovetiden, som mange pedagoger utnytter til å jobbe med planer og prosjekter som egentlig tilhører plantiden. På storbarnsavdeling opplever jeg ofte at plantiden går utover egen fritid, i tillegg benyttes ofte pausene til å få unna det aller mest nødvendige og hastende.

Bemanningsnormen er for dårlig. Det er vi enige om. Barnehagene trenger flere hender og varme hjerter – på alle avdelinger. Men mens vi venter på politikere som tør å prioritere, må vi våge å diskutere plantiden.

For er det rettferdig at to avdelinger med så ulik arbeidsmengde og planleggingsbehov skal ha nøyaktig samme rammer? Er vi så redde for å hisse på oss noen at vi heller velger å late som om behovene er like?

Hellige kyr må ofres

Ønsker vi virkelig kvalitet i barnehagen, må vi tørre å snu på den hellige kua: Småbarna trenger flere varme hender, storbarn trenger mer hjernekapasitet. Plantiden må fordeles der behovet er størst.

Axel With Gogstad

pedagogisk leder

ORGANISASJONEN

Hva vil Utdanningsforbundet med pensjonistene?

Jeg åpner et nytt Utdanning med håp om at denne gangen står det kanskje noe om eller til pensjonistene i Utdanningsforbundet? Nei, ikke denne gangen heller!

Ikke engang under tariffoppgjøret i våres fant jeg noe som helst om når forhandlingene skulle være, hvilke krav som var fremmet for pensjonistene, for ikke å snakke om resultatet. Så skulle man tro at informasjon ble sendt ut via lokallaget, men nei. Alt måtte jeg gå til Pensjonistforbundet for å finne ut.

Hva med sentralt landsstyre og sentralt pensjonistråd: Har de behandlet noen saker med betydning for pensjonistene? Ikke vet jeg, for i så fall er det en godt bevart hemmelighet! Og hva med fylkesrådene, har de ment noe på pensjonistenes vegne? Den eneste informasjon som kommer, kommer fra lokallaget, men heller ikke der er det pensjonistsaker som behandles. Så har vi heldigvis det lokale pensjonistrådet, og det er aktivt og arrangerer ulike aktiviteter som de er flinke til å informere om. Men, det er bare ikke nok!

Det kom tydelig frem også under det siste landsmøtet at pensjonistene ikke er en viktig gruppe i organisasjonen, og de bør helst ikke gjøre for mye ut av seg. Det gjør vi da heller ikke, men det minste man kan forvente er vel at vi ikke skal være fullstendig usynlige? Det er heller ikke mye å be om at vi får informasjon om det lille som angår oss direkte.

Vi er over 40.000 pensjonister i Utdanningsforbundet, og vi skal vel ikke bare være medlemmer for å pynte på medlemsstatistikken og økonomien? Det holder ikke å lokke med gode forsikringsordninger, der finnes det andre muligheter.

Derfor: Sett av en fast spalte til pensjonistsaker og informasjon i bladet Utdanning! Det er lite å be om, men vil bety mye.

Marit Hernæs, Bærum

FRAMTIDENS SKOLE

Sparekniv eller fellesskole, det er spørsmålet

Det er en reell fare for at Kommunekommisjonens arbeid vil gjøre det vanskeligere for Fellesskoleutvalget å lykkes i sitt oppdrag.

Regjeringen har det siste året satt ned to utvalg: Kommunekommisjonen, som skal vurdere ressursbruken i kommunene, og Fellesskoleutvalget, som skal forme fremtidens fellesskole. Hva skjer dersom disse utvalgene trekker i helt ulike retninger?

Jeg mener det er en reell fare for at Kommunekommisjonens arbeid vil gjøre det vanskeligere for Fellesskoleutvalget å lykkes i sitt oppdrag. Det sistnevnte utvalgets oppdrag er blant annet å se på hva barn og unge trenger å lære for å kunne leve gode liv i framtidens samfunn, og på hva skolen skal ta ansvar for.

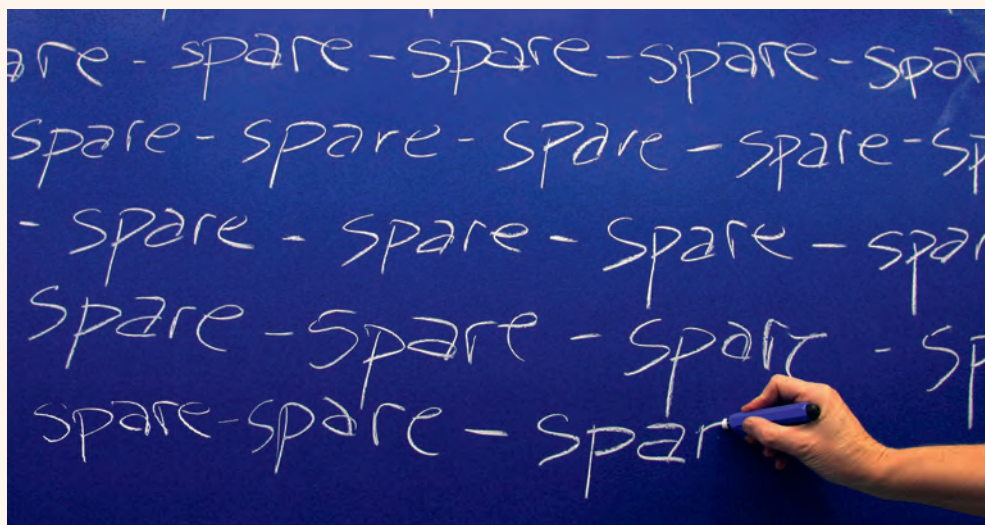
Kommunekommisjonen skal derimot se på statens styring av kommunesektoren og foreslå endringer som legger til rette for god ressursbruk, fleksibel bruk av personell og effektiv oppgaveløsning.

Jeg har mye kontakt med lærere og skoleledere. Det de frykter akkurat nå, er at KS og andre vil bruke Kommunekommisjonen til å spare penger i skolesektoren. KS' angrep på lærernormen tyder i aller høyeste grad på det. Blir svekka lærernorm svaret, frykter jeg at de om lag 2400 lærerårsverkene som kom da normen ble innført, sakte, men sikkert forsvinner. Det vil forsterke de utfordringene vi allerede har i skolen: lavere motivasjon hos elevene, større klasser, mer stress, mer uro, og alvorlige rekrutteringsproblemer til lærerutdanningene.

Kontroll og rapportering stjeler tid fra elevene

I flere land har styringen av skolen ført til at lærere og skoleledere bruker stadig mer tid på kontroll og dokumentasjon, på bekostning av pedagogisk ledelse og god undervisning. NOU 2023:1 – Kvalitetsvurdering og kvalitetsutvikling i skolen viser hvordan dagens kvalitetssystem bidrar til dette. Skolens kjerneoppgaver lider under at både stat og kommune pålegger skolen kontrolloppgaver. Dette må både Kommunekommisjonen og Fellesskoleutvalget ta alvorlig.

Mitt inntrykk er at mange lærere og skolele-

Ill.foto: Bo Mathisen

Lærere og skoleledere frykter at KS og andre vil bruke Kommunekommisjonen til å spare penger i skolesektoren, skriver Thomas Nordgård.

dere forventer at Kommunekommisjonen skal bidra til å lette kontrollpresset. Kommisjonen skal «legge til rette for god ressursbruk, fleksibel bruk av personell og effektiv oppgaveløsning i kommunesektoren». Men det er ikke god ressursbruk at ledere og lærere bruker mer tid på dokumentasjon enn på undervisning og oppfølging av elever. Det gjør neppe fellesskolen bedre.

For oss i skolen må kommisjonens arbeid føre til mer tid til det som betyr noe: pedagogisk ledelse, planlegging, gjennomføring og evaluering av undervisning, oppfølging av elever og faglig oppdatering.

Fare for kutt og svekket fellesskole

Hvis kommisjonen lytter til KS, kan det ende med forslag om å svekke minstenormen for lærertetthet. Det vil gi færre lærere i skolen, uten å løse de reelle problemene. Da blir kommisjonen en kutt-kommisjon, og lærernes tillit til kommisjonens arbeid svekkes.

I Sverige og Danmark har man satt i gang tiltaksprosesser for å gi lærerne mer tid til kjerneoppgavene. I Danmark kalles dette «å sette sko-

len fri». I Norge ser det ut til at vi får en kommisjon som vil «sette kommunene fri» – men det kan bety mer rapportering og kontroll i skolen.

Lærerens hverdag er kompleks og uforutsigbar. Elever har ulike behov, og læreren må gjøre mange valg hver dag. Dette kan ikke løses med mer kontroll og rapportering.

Debatten om lærertetthet viser at normen beskytter mot kutt. Skolebudsjettene er allerede stramme, og skolene har ikke stillinger, verken lærere eller «laget rundt», som de kan klare seg uten.

Hva står på spill?

Dersom Kommunekommisjonen foreslår å fjerne eller svekke normene for lærertetthet, risikerer vi at kvaliteten og likeverdigheten i opplæringen reduseres ytterligere. Da mister begrepet fellesskolen mye av sin mening.

Thomas Nordgård

lærer og sentralstyremedlem i Utdanningsforbundet

Ingen dokumentasjon – ingen rettigheter i skolen

Når beslutninger i skolen ikke dokumenteres, mister både elever og lærere sine rettigheter. For innsyn kan ikke gis i noe som ikke eksisterer.

Alle lærere kjenner at dokumentasjon kan være tungt. Journalføring og arkivering er imidlertid ikke bare byråkratiets krav. Det er selve rettighetsgrunnlaget for elever, foreldre og ansatte. Når dokumentasjonen svikter, står vi uten mulighet til å etterprøve beslutninger, uten klagerett og uten rettssikkerhet.

Slik kan det lyde i forvaltningen når dokumentasjon mangler:

– «Innsynsretten gjelder for dokumenter. Hvis det ikke finnes et dokument, er det ikke noe å be om innsyn i.»

– «Innsyn kan ikke gis i noe som ikke eksisterer.»

Da er rettighetene våre redusert til ord uten kropp. Et vedtak som ikke er skrevet ned, er i praksis et vedtak som aldri har eksistert.

Arkivloven og forvaltningsloven er profesjonens moralske nervesystem. Uten dem mister rettsstaten førligheten, og skolen mister anerkjennelsen av eleven som rettighetshaver.

Slik kan vi si:

– Forvaltningsloven er rettighetens ansikt, men uten Arkivlova finnes det ingen kropp som bærer den.

– Kunnskapsbasert praksis er strukturens ansikt, men uten etikk og anerkjennelse finnes det ingen

sjel som gir den mening.

Vi reagerer når autoritære regimer sletter historiske spor. Den milde, byråkratiske varianten finner likevel sted også her: Når en elevs vedtak ikke føres inn, når en lærer ikke får dokumentert sin bekymring, når en klage ikke får saksnummer.

Ingen dokumentasjon – ingen sak. Ingen sak – ingen ansvarlig. Dette er et rettssikkerhetsproblem for både elever og lærere.

Ekaterina Eines

mastergradsstudent i spesialpedagogikk
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

An illustration on a purple background showing a teacher with long red hair and a blue shirt on the left, gesturing with her right hand. In front of her is a group of diverse students. Two students in the foreground are more prominent: a girl with dark skin and curly hair wearing a blue shirt and purple skirt, and a boy with light skin and blonde hair wearing a green shirt and blue pants, who is jumping or dancing. Behind them are several other students in various colors, mostly in shades of red and purple. The text 'Vi sikrer rettighetene slik at du kan bruke tiden på elevene' is written in white, bold, sans-serif font across the middle of the illustration.

Vi sikrer rettighetene slik at du kan bruke tiden på elevene

Når du kopierer fra bøker, tar skjermbilder eller laster ned bilder og tekster, sørger vi for at alt er i orden. Du slipper å be om lov fordi vår kopieringsavtale sikrer at skaperne av innholdet får betalt. Kopieringsavtalen gir deg mulighet til å bruke og dele innhold med god samvittighet.

Kopinor

FELLESSKOLEN

Uten «felles» er skolen kun et tomt skap

Fellesskolen er bare én av mange fortellinger om grunnskolen. Mange krefter og forventninger former realitetene.

**Kronikk av
Arne O. Walbye**

lokallagsleder for
Utdanningsforbun-
det Søndre Land

Illustrasjon
Tone Lileng

Skolen skulle samle og gi like muligheter, ikke bare de beste borgernes barn skulle sikres de beste posisjoner. En lang periode med enhetsskole ble etter årtusenskiftet erstattet med fellesskole. Politiske strømninger har med årene vekslet i hvor liberalt det har vært å åpne for private skoler. Debatten om friskoler har også gått friskt, kanskje mest som resultat av lokal skolepolitikk. Jeg finner det veldig begrensende når kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun (Ap) skal utrede fellesskolens framtid¹⁾.

Kunnskapsskolen har, slik jeg oppfatter det, vært høyresidens prosjekt, med vekt på elevenes kvalifikasjoner til utdanning og yrkesliv. Neppe tilfeldig fikk vi en overgang fra å bruke begrepet utdanningsminister til kunnskapsminister da Stoltenberg 2-regjeringen tok over i 2005. Kunnskapsskolen ble et tverrpolitisk prosjekt født av Høyre. Strengt tatt burde begrepet skiftet til kompetanseminister etter læreplanrevisjonen i 2006.

Ble det mer læring med kunnskapsskolen? De fleste vil vel mene tja. Tidene endrer seg, det er vanskelig å måle skolens effekt over tid, selv med nasjonale prøver. Skolen er en øy i det store havet av påvirkningsagenter i barnas liv.

Segregeringsskolen er kanskje grunnen til at Arbeiderpartiet løfter fellesskolen. Nisjeskoler som gjør seg attraktive ved å benytte spesifikke markører som idrett, realfag, «talent», tro og livssyn samler like barn i et politisk villet skolemarked. Friskolene ligger der i kraft av menneskerettighetene, dem må vi følge. Litt mer bensin blir det på bålet om man nevner de private skolene, selv offentlig finansierte. Begrepene vi bruker, er politisk ladet, selv de trivielle ordene «kunnskap» eller «felles», som de fleste kan stille seg bak.

Motkraftskolen skal forebygge og bygge samfunn. Hadde skolen vært en kartong, ville innholdet i dag først og fremst vært fellesskap og relasjoner. Slik er i alle fall skolen jeg kjenner. Jeg kan ikke huske når jeg sist fikk tilbud om et fagkurs i undervisningsfag. Husker du tiden da «læringstrykk» var buzz-ordet?

Norsk skole er internasjonalt sett svært utjamnende.

Her har fellesskolen virket! Se til Sverige, hvor fellesskapet har raknet, mye på grunn av en løpsk kommunalisering og privatisering av skolen.

Skoleeierskolen kunne vært et dekkende begrep for utviklingen gjennom mitt yrkesliv. En stat som trakk seg tilbake i utdanningsspørsmålet og skiftet til å måle hvordan kommunen fikk fruktene på kunnskapens epletre til å vokse. Økt kommunal selvvråderett har gjort at ikke noe annet land har overlatt en så stor grad av ressurstildelingen for skole til lokalmyndighetene som Norge. Var det lurt?

Noe som er sikkert, er at lærere har merket skoleeierskolen. Sentrale myndigheter har vært forsiktige med å kritisere kommunene. Tvert om påpekte særlig Høyre at bare man fikk bedre lærere, skulle kunnskapen gro!

Lærere har opplevd seg kneblet når de har forsøkt å si ifra om ressursbehov og utvikling som uroet oss. Det tok lang tid å bli hørt om lærenes situasjon knyttet til vold og trusler fra elevene. Vi hadde ikke en skoleminister å henvende oss til.

Tenk også over at med fagfornyelsen besto fag- og timefordelingen. Skolen var visstnok akkurat perfekt i 2017. Eller kanskje det var slik at ingen var villige til å finansiere en mer omfattende reform, tross anbefalinger blant annet fra Ludvigsen-utvalget?

Olga-skolen vil preges av eldrebølgen som skyller inn i kunnskapens hage. Det vil bli nytteløst å klamre seg til stammen og rope «felles-felles-felles». Hverdagen til klasse 1B konkurrerer med pleien av oldemor Olga på Heimen.

Dette er etter mitt syn en enorm trussel mot fellesskolen. Åpenbart må kommunene rasjonalisere i forventningsgapet mellom generasjonene. Kan samfunnet garantere et enhetlig, likeverdig, tilstrekkelig skoletilbud landet rundt?

Nei, i Olga-skolen blir det helt tilfeldig hvilke elever som får tilgang til nye læreverk, ny teknologi og spennende undervisning. Så sant ikke gode prosjektsøknader, næringsliv eller barmhjertige støttespillere rundt skolen bidrar. Læreren kan ikke kompensere for slike tilfældigheter! Samfunnet må bygge fellesskolen.

10
K
25

Ansvarspulveriseringsskolen forgreines for tiden ut i 357 organer med politikere og administrasjon i kommunene, samt fylkene. Disse har knapt kapasitet eller kompetanse til å løfte skolen, men tvert om egeninteresse i å omdisponere midlene fra barn til andre pressgrupper. På sentralt nivå har vi ikke en politisk vilje, eller et apparat for å iverksette reformer ut over enkel pynt og staffasje. Barna har i alle fall kommet med en knusende dom. De mister troen på skolen på mellomtrinnet, gnisten kommer kanskje tilbake på yrkesfag. Om skolen ikke har drept lærelysten helt.

Velferdsskolen består av lærere som strekker seg langt. Skolen er bare ett av mange velferdsområder hvor kommunen har viktige tilbud til barna, omfanget har økt med oppvekstreformen/barnevernsreformen. Skolen skal jamne ut forskjeller og forebygge utenforskap i samspill med andre enheter. Noen ganger oppleves det som *på vegne av* de andre enhetene. I kommunenes arbeidsgiverorganisasjon KS tenker man at det ikke gjør noe om skolen kutter ei lærerstilling hvis det heller trengs en ekstra helsesykepleier. Vi må passe på at skolen ikke glir helt ut og blir et dagsenter for barn.

Koseskolen var et faktum allerede før pandemien. Lærere opplever et økende press om å utføre lærerjobben på en måte som aldri setter elever i vanskelige situasjoner. Dette ble forsterket med vektleggingen av at eleven skal oppleve en trygg og god skolehverdag. Definisjonsmakten elevene fikk, ble stor. I skolen har individuelt velvære blitt en rettighet som svekker fellesskapet.

Læringslederen som skal dra kollektive prosesser i et klasserom, sliter. Det er et sykdomstegn at verdens mest velstående land har en barnebefolkning som framstår så syke og svake. Å delta i fellesskapet er å bygge demokrati og forebygge radikaliserings.

Mulighetsskolen forbereder elevene på en tid vi fremdeles ikke kjenner. Det er vanskelig. Vi blir stadig bedre kjent med vår egen tid og trender i barne- og ungdomskulturen. Politiet holder foreldremøter.

Fellesskapet slik jeg vil diskutere det, ligger på et høyere plan enn det den enkelte lærer makter å skape av elevmiljø i sin klasse eller rektor i sin skole og kommunestyret i sin kommune. Privat, fri eller offentlig, skolen må ha et nasjonalt DNA.

Jeg mener samfunnet skylder den oppvoksende slekt

å gi alle barn like muligheter uavhengig av kommunens økonomi, demografi eller politiske kjøttvekt. Sterkere nasjonale føringer må på plass.

Øveskolen tåler at barna først og fremst er i skolen for å utvikle seg. Overgangen til læringsstøttende prøver kommer som et vindkast og setter greinene på kunnskapens tre i bevegelse. Noe er på gang etter en lang diskusjon om nasjonale prøver. Hvordan skal samfunnet vite om elevene har øvd på riktig måte? Svaret er banalt; samfunnet er trygt på at øvingen skjer riktig fordi den skjer i en skole drevet av profesjonelle, trygge og erfarne lærere.

Selv har jeg et mantra når jeg underviser elevene i praktiske fag, og produksjonen går litt skeis. Da minner jeg om hvorfor de er på skolen: – Du er jo her for å øve! Jeg vil at elevene skal ha et lærende tankesett²⁾. Forenklet: være trygg når du øver, er viktigere enn å lykkes på prøve! Det ruster eleven til en framtid vi ikke kjenner.

11 år har gått siden Edvard Moser og May-Britt Moser fikk nobelprisen i medisin. Moser-miljøet ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) er i verdensklassen når det gjelder neurovitenskap. Hvordan hjernen fungerer, har menneskeheten nå mye mer kunnskap om enn for 10–20 år tilbake. For meg er det en gåte at norske lærere ikke har blitt tilgodesett med etterutdanning i hvordan hjernen lærer! Vi har verdens beste forskningsmiljø, men klarer ikke å omsette funnene.

Det er da jeg må spørre: – Er det rett og slett fordi ansvaret for norsk skole er fragmentert ut til alle landets rådhus? Hadde vi byttet ut elever med laks, vil jeg tro veien fra grunnforskning til produktutvikling hadde vært raskere!

REFERANSER:

1) Kunnskapsdepartementet (2024): Regjeringen vil ruste fellesskolen for framtiden. Regjeringen. no, pressemelding 29.11.2024, se også Utvalget for framtidens fellesskole, <https://fellesskoleutvalget.no>

2) Dweck, C. S., & Leggett, E. L. (1988): A Social-Cognitive Approach to Motivation and Personality. *Psychological Review*, 95(2), 256–273. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.95.2.256>

Hadde vi byttet ut elever med laks, vil jeg tro veien fra grunnforskning til produktutvikling hadde vært raskere!

Ola
Buxrud

Nivådeling: Praktisk fornuft mot politiske prinsipper

Av og til krasjer våre politiske meninger med våre praktiske erfaringer. Her er et eksempel.

Norske lærere er svært opptatt av likhet. Vi ønsker oss et samfunn der det er små «forskjeller» mellom mennesker. For å få til dette tror vi det er best at alle starter ut likt som barn.

Dermed, antar vi, vil forskjellene mellom barna når de blir voksne, bli små. Om alle må gjennom den samme skolen, sitte i samme klasse, lære det samme fagstoffet – så må vi vel bli like, ikke sant?

Så viser det seg, som alle lærere vet: Barn og ungdom er svært ulike, helt fra start. De har ulike evner og anlegg. Noen er, jeg tør si det, smartere enn andre. Noen er mindre smarte enn andre. (Et tips: Ikke si noe sånt offentlig med mindre du allerede har fast stilling).

Det som skjer når disse ulike barna og ungdommene presses inn i helt like former, er at noen tåler det bra og kommer seg godt gjennom det – mens andre tåler det dårlig og får problemer.

Her ser vi også et av de mange paradoksene i norsk skolepolitikk: Vi vet, intellektuelt sett, at barn og unge er ulike og trenger ulik tilnærming fra skolen. Derfor har vi lovfestet at de har krav på tilpasset opplæring, og at alle skal få utnyttet og utviklet sine evner. Underforstått: Ulike elever har ulike evner.

Men i praksis har både lovgiver og skolen selv lagt en lang rekke sperrer for at dette kan skje. La oss ta det enkleste først: Nivådeling. La oss si du har en klasse med 30 ulike elever, og du skal lære dem matematikk. Da må du i praksis undervise alle 30 på samme nivå – men hvilket nivå?

Mange lærere vil, for å ikke «miste» noen, la den svakeste eleven (ja, jeg tør si det) bestemme nivået for hele klassen. Det som da faktisk skjer, er at kun de elevene som er på nivå med den svakeste, får det loven sier at de har krav på: Opplæring som er tilpasset dem.

En enkel måte å bøte på deler av dette problemet er å opprette nivåbestemte grupper innen klassen, eller innen skolen. Kanskje har du mulighet til å undervise på tre ulike nivåer; ved hjelp av en assistent, ved å dele klassen, eller på andre måter (dette er lærere flinke til å få til i andre sammenhenger).

Da vil du kunne treffe tre ulike nivåer samtidig, og langt flere elever vil bli truffet på sitt nivå. Men akk, som alle lærere vet – det ligger en ekstrem, innebygget motstand mot slik nivådeling i systemet. Dels fra oss lærere selv, dels fra ledelse og skoleeier, dels i lover og regler.

Det er her våre politiske meninger krasjer med vår praktiske erfaring. Vi vil treffe alle elever på deres ulike nivåer – men vi vil ikke at disse nivåene skal være ulike. Vi ønsker ikke at Eva skal være smartere enn Lars, og derfor underviser vi dem likt, til skade for begge.

Når opplæringen er ferdig, har svært mange blitt undervist på et nivå som ikke passer for dem – stikk i strid med lovens intensjon, og stikk i strid med hva vi burde ha gjort.

Her finner vi, paradoksalt nok, mye av grunnen til utenforskap og ulikhet i samfunnet. Var det ikke det vi ville unngå?

er familiemann, ved-entusiast og lektor i videregående skole i Oslo. På Utdanningsnytt skriver han primært om videregående opplæring.

Illustrasjon: Kristin Slotterøy/unsplash.com

ØKONOMI

Slett studiegjelda til barnehagelærere

Det er på tide at nyutdannede barnehagelærere mottar samme goder som lærere i skolen.

Ved barnehagelærerutdanningene står 40 prosent av studieplassene tomme etter et rekorddårlig opptaksår. På noen institusjoner står godt over halvparten¹⁾ av de planlagte studieplassene tomme. Vi er nødt til å ta rekrutteringssituasjonen i barnehagene alvorlig. Det er på tide at vi gir de samme godene til nyutdannede barnehagelærere som vi gir til lærere i skolen.

Årsakene til nedgangen i antall søkere er antakelig mange. Flere tar veien inn i yrket gjennom arbeidsplassbaserte lærerutdanninger, samtidig som man senker kravene til andre lærerutdanninger. Det kan gjøre at de som vil jobbe med barn, finner nye veier inn, eller velger å utdanne seg til grunnskolen heller enn barnehagen. Den viktigste årsaken mener vi likevel er: Bemanningssituasjonen i barnehagene gjør at det for mange rett og slett ikke er verdt å jobbe i barnehagene. Samtidig vurderer hele én av tre barnehagelærere å slutte²⁾.

Når lærerprofesjonen i barnehagene lekker i begge endene, mener vi regjeringen må ta i et kraftig tak. Det barnehagene trenger er gode rammevilkår, mer ressurser og at man satser på kompetanse og gode arbeidsmiljø i barnehagene.

Samtidig må vi ikke overse de enkle grepene som kan gjøre det mer attraktivt å bli barnehagelærer. Vi mener det er på høy tid å inkludere

barnehagelærere i ordningen for å få slettet studiegjeld³⁾. I dag kan nyutdannede lærere som begynner å jobbe på alle skoletrinn, få slettet opp til 106 000 kroner i studiegjeld. Vi mener at rekrutteringssituasjonen til barnehagelærerutdanningene er såpass alvorlig at de som studerer til å bli barnehagelærere, bør inkluderes i denne ordningen fra 2026.

Å få en betydelig del av studiegjelden sin slettet vil kunne bidra til å gjøre det både mer økonomisk attraktivt å bli barnehagelærer og minske forskjellene mellom å jobbe i skole eller barnehage.

I dag går så godt som alle barn i en barnehage. Vi vet hvor viktig kompetente og gode barnehagelærere er for barns videre læringsutvikling, og hvor viktig barnehagen er som en arena for inkludering og sosial utjevning. Dette skjer imidlertid ikke av seg selv. Det er ikke byggene og lekeplassene som gjør barnehagen til en av vårt samfunns viktigste institusjoner, det er kompetente ansatte som møter barna på deres premisser.

Det er mye vi må ta tak i for å sikre at flere vil bli barnehagelærere. Det finnes ingen kjapp og enkel løsning på et problem som handler om status, lønn, arbeidsbelastning og mer. Men det betyr ikke at vi ikke bør bruke alle tilgjengelige virkemidler. Derfor mener vi at sletting av studiegjeld

Ill. foto: Karl-Oliv Vedvik

Sletting av studiegjeld på linje med hva lærere i grunnskolen får, må prioriteres allerede i statsbudsjettet 2026, skriver Joanna Melby Myhre.

på linje med hva man gir til lærere i grunnskolen må prioriteres allerede i statsbudsjettet for 2026.

Joanna Melby Myhre

leder for Lærerstudentene i Utdanningsforbundet

REFERANSER:

- 1) Tønnessen, Eva og Mangerøy, Glenn Jensen (2025): Oppmøtetall: Fra vondt til verre. Færre tar barnehageutdanning. Khrono (nettutgaven), 17.09.2025
- 2) Tresse, Anna; Rognerød, Embret T. og Stensig, Nicolai (2024): Barnehagelærer-mangelen øker. Utdanningsforbundets nettsted, 16.02.2024
- 3) Lånekassen: Sletting av gjeld for lærere. Lånekassens nettsted.

Visste du at annonser hos oss sees av 274 000 lesere?

Bestill annonser nå

annonsefrist / utgivelsesdato

10	26. november / 12. desember 2025
1	14. januar / 6. februar 2026
2	18. februar / 13. mars 2026
3	18. mars / 24. april 2026

utdanningsnytt.no/annonser

Kontakt:
Grethe Ånerud
i HS Media.
utdanning@hsmedia.no

Annonseinformasjon:

Vi trenger et reelt kompetanseløft i skolen

Tidlig innsats handler om at lærerne faktisk vet hva de skal gjøre når lærevanskene viser seg.

Hvert år går 15 000 elever ut av skolen uten å kunne lese godt nok. Samtidig viser statistikk at 49 prosent får påvist dysleksi i videregående opplæring. Sånn kan vi ikke ha det. Oppdages vanskene for sent, risikerer vi at elever allerede har havnet bakpå og mistet troen på seg selv. Når skolen ikke møter behovene til elever med lærevansker, mister mange både mestringsfølelse og selvtillit.

Det er et stort problem i dagens skole at lærere ofte mangler nødvendig kompetanse om spesifikke lærevansker. Dysleksi Norge la i februar frem en rapport som viser at kun 7 prosent av lærerne mener de har fått god nok opplæring om lese- og skrivevansker. Når det gjelder matematikk- og

språkvansker, svarer henholdsvis 2 prosent og ingen at de kan nok. Uten kunnskap om dysleksi og andre spesifikke lærevansker risikerer vi å ende opp med tilfeldige løsninger. Elever risikerer å møte lærere som ikke vet hva de ser etter og som derfor ikke kan gi den støtten de trenger.

Tidlig innsats er et prinsipp de fleste er enige om på et overordnet nivå, men som likevel blir en politisk slagmark når det fylles med ulikt innhold. Hva er tidlig innsats? Er det å få skjermene ut av skolen? Er det å beholde skjermene for læringsaktiviteter? Er det å kartlegge alle barn for å måle skolekvalitet? Er det å kartlegge alle barn for å finne dem i risiko for å falle ut?

Læreren er nøkkelen til tidlig innsats. Tidlig

innsats handler ikke om flere stortingsmeldinger, festtaler eller offentlige utredninger, men om at lærerne vet hva de skal gjøre når vanskene viser seg. Et reelt kompetanseløft må til for at god skolepolitikk skal merkes i klasserommet.

I neste stortingsperiode må lærere få mer kompetanseløft om spesifikke lærevansker. Flere elever må fanges opp tidlig i skoleløpet. Tilrettelegging i prøver og eksamen må sikre rettferdig vurdering. Alle elever må også ha tilgang til læremidler som er universelt utformet.

Caroline Solem og Tobias Svendsen

generalsekretær og politisk rådgiver i
Dysleksi Norge

Har du behov for støtte i møte med elever som trenger omfattende spesialpedagogisk tilrettelegging?

Det kan være krevende å finne gode løsninger. Våre rådgivere drøfter og veileder med et helhetlig og flerfaglig blikk, og hjelper deg ett skritt videre. Spør oss, så finner vi veier sammen.

Mer info finner du på
www.statped.no/spor-oss

Bjarne Kvam (1949–2025)

Med strategisk blikk, åpenhet og tillit bygde Bjarne Kvam både institusjoner og mennesker. Som NLA-rektor i over 25 år, som pådriver for friskolene og som nærværende leder med et varmt hjerte, satte han dype spor i norsk utdanning og i livene til dem han møtte. Nå er han gått bort, dypt savnet av både kolleger, studenter og familie.

«Det er ikke jeg som er strategen. Det er Han der oppe som er strategen, som har sendt menneskene i den veien så de skulle være på rett plass til rett tid og på den måten få fulgt sitt kall i en større sammenheng.»

Slik formulerte tidligere NLA-rektor Bjarne Kvam seg i avskjedsforelesningen da han gikk av med pensjon i 2019. Alle med kjennskap til Norsk Lærerakademi – nå NLA Høgskolen, vet at Bjarne Kvam har hatt en betydning for NLAs utvikling som knapt kan overvurderes. Selv var han mer opptatt av å løfte frem andre og av den større sammenheng som han sto i.

Ikke uten grunn hadde Kvam gitt avskjedsforelesningen tittelen «NLA – mitt liv». Allerede i 1968, da han fikk høre at Norsk Lærerakademi i Bergen for kristendomsstudier og pedagogikk var blitt etablert, utbrøt han: «Der vil jeg være». Etter noen år med studier og det han selv kalte en opplæringsfase i folkehøgskolesektoren, ble han fast ansatt i 1980. I 1986 ble han rektor for noen titalls ansatte og hundretalls studenter ved NLA i Sandviken. Han var rektor i mer enn 25 år, lenger enn noen andre. Under hans ledelse utviklet institusjonen seg til det som i dag er NLA Høgskolen, en faglig bred institusjon med over 3000 studenter og 300 ansatte, og studietilbud i alle de største byene i landet.

Bjarne Kvam var en drivende kraft i alt han foretok seg. Han hadde sentrale roller både da NLA Lærerhøgskolen ble etablert i 1996, og under fusjonene i 2010 og 2013 som brakte de to NLA-institusjonene sammen med Høgskolen i Staffeldtsgate i Oslo og Mediehøgskolen på Gimlekollen i Kristiansand. Som mangeårig leder i Kristne Friskolers Forbund var han en sterk talsmann for friskolesektoren og en pådriver for samarbeid.

Som medlem blant annet i Mjøs-utvalget og Rysstad-utvalget fikk han gi vektige bidrag til den nasjonale utviklingen frem mot den nye universitets- og høyskoleloven som kom i 2005, og som er styrende for både de offentlige og de private institusjonene i universitets- og høyskolesektoren.

For ansatte og studenter var Bjarne Kvam likevel mest av alt en nærværende, dyktig leder og et godt menneske med stor integritet. Han var åpen, ærlig og tydelig, og hadde en naturlig autoritet ved siden av sin politiske teft og det strategiske blikket. Han ga ansvar, viste de ansatte tillit og åpnet rom for debatt, og hadde et stort hjerte for studentene. Han så sine medmennesker, var vennlig, hadde lun humor og var rett og slett trivelig å være sammen med. Slik skapte han trygghet rundt seg. Han hadde også et klart kristent vitnesbyrd som ble formidlet med naturlig frimodighet. «Jeg opplevde ham som min beste læremester gjennom 25 år, men først og fremst som en god venn som

så meg og ga meg tillit og frimodighet», sier en nær kollega gjennom alle disse årene.

Helt til det siste påtok han seg arbeidsoppgaver der han kunne trekke veksler på sin unike innsikt og erfaring, men alltid støttende og lojal, aldri som en sjuende far i huset. For Bjarne Kvam ble NLA et livskall der han var opptatt av å tjene noe større enn seg selv. Han levde som han lærte.

Hele NLA Høgskolen sørger over tapet av en god kollega og leder i takknemlighet over alt han fikk bety, men våre tanker går først og fremst til hans nærmeste, som så overraskende mistet en kjær ektefelle og familiefar. Vi lyser fred over Bjarne Kvams gode minne.

Sigbjørn Sodal

rektor, NLA Høgskolen

Magne Supphellen

styreleder, NLA Høgskolen

Lønns- og arbeidsvilkår i privatskoler

Juridisk seksjon og forhandlingsseksjonen i Utdanningsforbundet får ofte spørsmål om lønns- og arbeidsvilkår i privatskoler.

Reguleringene i private skoler varierer langt mer enn i offentlig skole. En viktig årsak til dette er at flere privatskoler ikke har tariffavtaler.

Fravær av tariffavtale betyr imidlertid ikke at arbeidsgiver står fritt til å fastsette de ansattes lønns- og arbeidsvilkår.

Etter privatskoleloven paragraf 4-4 følger det at «undervisningspersonalet har rett til lønns- og arbeidsvilkår som i tilsvarende offentlige skoler». Bestemmelsen kommer til anvendelse for alle privatskoler med rett til statstilskudd. Dette gjelder de fleste privatskoler i Norge. Unntak gjelder blant annet skoler som er godkjent etter opplæringsloven paragraf 22-1, samt skoler som er omfattet av folkehøgskoleloven og fagskoleloven.

Lønns- og arbeidsvilkår er et vidt uttrykk. Utover rett til grunnlønn og tilsvarende lønnsoppgjør som i offentlige skoler, omfatter det f.eks. også rettigheter knyttet til ferie og pensjon, lønn ved sykdom, permisjon og tjenestefri mv.

Det klare flertallet av undervisningspersonalet i offentlige skoler får sine lønns- og arbeidsvilkår fastsatt i de sentrale tariffavtaler mellom KS og Utdanningsforbundet. Oslo kommune er eget tariffområde med egen regulering. Det er disse avtalene som danner utgangspunktet for de lønns- og arbeidsvilkår som også skal gjelde i privatskoler. Kjennskap til tariffavtalene i offentlig skole er derfor også viktig i privatskoler.

Privatskoleloven paragraf 4-4 er en rettighetsbestemmelse for den enkelte lærer. Arbeidstaker kan med grunnlag i loven påberope seg de samme rettighetene overfor arbeidsgiver som følger av de sentrale tariffavtalene i offentlige skoler.

Av forarbeidene til bestemmelsen er det likevel lagt til grunn at det kan avtales dårligere vilkår med de ansatte. Formålet

med denne unntaksadgangen er å ta hensyn til den enkelte skolens drift og egenart, som kan medføre et behov for tilpassede lønns- og arbeidsvilkår.

Det er begrenset med rettsavgjørelser rundt bestemmelsen. En tingrettsavgjørelse fra Sør-Trøndelag tingrett (henvisning: TSTRO-2013-185346) påla en privatskole å opprette en pensjonsordning som etter en samlet vurdering var like god som offentlig tjenstepensjonsordning. Dette på tross av at domstolen mente det var inngått en avtale med de ansatte om den daværende pensjonsordningen. Avtalen var altså ikke til hinder for at privatskolen likevel ble pålagt å etablere en bedre pensjonsordning.

Hvordan bestemmelsen stiller seg til andre lønns- og arbeidsvilkår enn pensjonsordninger, må vurderes konkret. I disse sakene vil det også være relevant å vurdere flere momenter, f.eks.:

- Hva som var forutsatt mellom arbeidstaker og arbeidsgiver ved tiltredelse.
- Hva som følger av den individuelle arbeidsavtalen.
- Om vilkåret som gjør unntak fra privatskoleloven paragraf 4-4 har bakgrunn i klar avtale/ordlyd.
- Vurdering av om den ansatte er gitt bedre vilkår på andre måter, slik at det samlet sett kan sies å være like gode lønns- og arbeidsvilkår som i offentlig skole.
- Begrunnelsen for dagens praktisering/avtale, f.eks. om den er begrunnet i særegne forhold ved den enkelte skolens drift og egenart.

Hvis du har spørsmål om dine rettigheter rundt lønns- og arbeidsvilkår i private skoler – ta kontakt med dine tillitsvalgte.

Jonas Thorsdalen Wik

advokat i
Utdanningsforbundet

Arbeidstaker kan med grunnlag i loven påberope seg de samme rettighetene overfor arbeidsgiver som følger av de sentrale tariffavtalene i offentlige skoler.

KOMMUNEØKONOMI

Frihet til å spare

Tone Sofie Aglen, politisk kommentator i NRK, sier at vi i dag ser en kommunekollaps.

Geir Røsvoll

Leder i Utdanningsforbundet

Vi leser om lærere som må gjøre jobben til renholderne, skoler som legges ned og vikarstopp i barnehagene. Mye tyder på at tilbudet til barn og unge er i ferd med å bli dårligere i veldig mange kommuner.

Kommuneøkonomi nådde aldri helt opp i valgkampen. Kanskje fordi de kommunale budsjetttrundene ikke faller sammen med valgkampen, som er om høsten. Nå dunder temaet gjennom alle flater fra lokalaviser til riksmidier. Det er ikke bare Tone Sofie Aglen som er på saka. Kristin Clemet hadde 2. november en kommentar i Aftenposten om hvordan det offentlige kan spare. Løsningen til Clemet er velkjent: Mer frihet til kommunene.

Kommunalt selvstyre har vært et viktig prinsipp i det norske demokratiet siden det ble innført i formannskapslovene i 1837. Tanken er at beslutninger skal tas så nær de berørte som mulig. Men i Clemets tekst er argumentet et litt annet. «Det må styres mer i det store og mindre i det små. Alle problemer kan ikke løses med nye tiltak eller mer penger. Av og til er den beste løsningen ikke å gjøre noe (...) Kommunene må få større handlingsrom». Kommunal handlefrihet handler hos Clemet om effektiv drift.

Dette minner om gamle debatter. Men det er ikke like åpenbart hva den kommunale handlefriheten skal redde oss fra. Er det bare fra statlig detaljstyring og økonomisk krise? Spørsmålet flere burde stille seg er hvordan mindre statlig styring vil slå ut på kvalitet og likeverdige tjenester.

Unicef har nettopp forsøkt å svare på dette. De har gjennomført en stor undersøkelse i alle landets kommuner.

Den sier noe om kvaliteten på de tjenestene kommunen gir til barn og unge. I den rapporten skriver de eksplisitt: «Staten må sørge for at kommunenes frihet ikke undergraver barns rett til likeverdig behandling og like muligheter».

Realiteten er mye av den statlige styringen er innført nettopp fordi forskjellene i kvalitet mellom kommunene var blitt så store at de ikke var til å leve med.

Akkurat nå er vi i en situasjon der den stramme kommuneøkonomien forsterker forskjellene. Unicefs rapport peker på at «Barn i noen kommuner får et betydelig bedre utgangspunkt for utvikling og trivsel enn barn i andre kommuner, selv om rettighetene på papiret er de samme».

Er den beste måten å løse dette på mer frihet til kommunene?

Løser vi den økonomiske krisa i Kommune-Norge med mer frihet til kommunene?

En enkel sammenligning: Vil vi komme fortere fram dit vi skal, om vi kutter ut fartsgrensene? Selvsagt! Men får vi tryggere veier? Neppe. På samme måte vil en skole uten lærernormen utvilsomt spare penger for kommunen, men det er lite som tyder på at det vil bli en bedre skole av det.

Det har alltid vært en dragkamp mellom kommunal handlefrihet og statlig styring. Hvor sterkt vil staten styre for å sikre at tjenestene er gode og likeverdige?

Dersom den lokale handlefriheten brukes til å begrense barnehagens og skolens mulighet til å innfri demokratisk vedtatte mål, vil både elevene og lærerne rammes. Kommunens frihet kan ikke være et mål i seg selv.

Vil vi komme fortere fram dit vi skal, om vi kutter ut fartsgrensene? Selvsagt! Men får vi tryggere veier? Neppe.

Utdanningsforbundet støttar plikt til informasjonsdeling ved skulebyte

Det er ikkje uvanleg at elevar byter skule. Nokon av dei kan ha ein omfattande historikk når det gjeld vald og trugande åtferd. No skal informasjonen om det bli betre.

Dei aller fleste elevar i norsk skule opplever god læring, trivsel og meistring i eit trygt, godt og inkluderande skulemiljø. Dei fleste tilsette i skulen opplever arbeidssituasjonen som både god og meningsfull. Samstundes er det dessverre slik at det over tid er registrert eit aukande omfang av vald og truslar i skulen, retta mot både medelevar og tilsette.

Dette vil regjeringa gjere noko med. No har Kunnskapsdepartementet sendt ut på høyring saka «Forslag til utvidelse av adgangen til informasjonsdeling ved skulebyte».

– Sjølv om dette er ei vanskeleg høyring, må det må vere førsteprioritet at det er trygt å gå på jobb og skule, understrekar leiar i Utdanningsforbundet, Geir Røsvoll.

Dagens ordning gjer det utrygt for elevar og tilsette

Moglegheita for å dele informasjon om elevar med valdshistorikk eller annan farleg åtferd har så langt vore sterkt avgrensa. I svært mange tilfelle har elevar motsett seg slik informasjonsdeling, og dermed har «den gamle» skulen ikkje hatt rett til å gi slik informasjon vidare til den nye skulen.

Det vil Utdanningsforbundet ha slutt på. Røsvoll er tydeleg i si tilbakemelding:

– Vi ser både behovet for meir informasjonsdeling, og meiner at det skal vere pliktig å dele nødvendig informasjon, seier Utdanningsforbundets leiar, og utdjupar:

– Dagens ordning er ikkje god nok, og gjer det

Foto: Mostphotos

Når ein elev byter skule, skal det vere plikt til å informere den nye skulen dersom eleven har ein historikk med vald og truslar, meiner Utdanningsforbundet.

utrygt for både medelevar og tilsette. Det er difor avgjerande at informasjon som kan innebere ein fare for skulemiljø og arbeidsmiljø vert delt utan hindringar. Viss det blir ei plikt i staden for berre ei moglegheit, vil det i større grad forplikte både kommunen eller fylkeskommunen som arbeidsgjevar – og skulane – til å tryggje både elevar og tilsette, understrekar Røsvoll.

Plikt eller moglegheit for informasjonsdeling?

Departementet har i sitt høyringsnotat gått inn for at det skal vere adgang, men ikkje plikt, til å dele nødvendig informasjon i visse situasjonar. Utdanningsforbundet går lenger, og ønskjer altså at det skal vere plikt til å dele slik informasjon –

sjølv om Røsvoll innrømmer at det har vore ei vanskeleg vurdering.

– Vi hadde ein lang og grundig diskusjon om dette i sentralstyret, mellom anna basert på grundige tilbakemeldingar frå fylkeslaga. Det var ei vanskeleg vurdering, men når alt kjem til alt, meiner vi dette er den klokaste og tryggaste løysinga.

Det handlar òg om det beste for eleven, minner Røsvoll om.

– Om ein ny elev har åtferdsvanskar, og skulen ikkje kjenner bakgrunnen til eleven, blir det langt vanskelegare å følgje opp ho eller han, og gi vedkommande eit best mogleg tilbod. Dette kan gjere situasjonen vanskelegare både for eleven og skulen.

NY UNDERSØKELSE:

Kontaktlærerjobben har blitt mer kn

Over halvparten av kontaktlærerne rekker ikke å gjøre oppgavene sine. – Dette er nok en bekreftelse på at lærerne har for mange oppgaver og for lite tid til elevene sine, sier Geir Røsvoll.

– Det er en uholdbar situasjon som går ut over elevene. De som sitter med ansvaret, både politikerne og arbeidsgiver KS, må ta på alvor de alvorlige signalene som har kommet over lang tid og gjennom flere undersøkelser, sier Geir Røsvoll, leder i Utdanningsforbundet.

Han mener det er åpenbart at noe må gjøres. Når over halvparten av kontaktlærerne opplever at de ikke rekker å gjøre oppgavene sine eller kommer på etterskudd, må kontaktlærerressursen økes, sier han.

At tida ikke strekker til kommer fram i den ferske undersøkelsen om arbeidstidsavtalen i skolen (SFS 2213) som Arbeidsforskningsinstituttet AFI ved Senter for velferds- og arbeidslivsforskning (SVA) på OsloMet og Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU), har gjennomført på vegne av Utdanningsforbundet.

Forskerne har gjennomført landsomfattende spørreundersøkelser blant skoleledere og lærere i grunnskole og videregående skole, og besøkt åtte skoler hvor de har intervjuet lærere, tillitsvalgte og ledere.

Mer sammensatt elevgruppe

Kontaktlærerrollen blir av lærerne i undersøkelsen sett på som omfattende, og oppgavene som

skulle gjennomføres ble oppfattet å ha økt i omfang over tid.

Elevgruppen lærerne møter, er mer mangfoldig enn for noen år tilbake, og de gir uttrykk for at de bruker langt mer tid på kontaktlærerrollen enn den timesatsen som er knyttet til rollen. Dette gjelder både i grunnskole og videregående skole.

– Får du ansvaret for en gruppe der flere elever trenger ekstra oppfølging, vil arbeidsmengden øke, og dette er det ikke tatt godt nok høyde for i dag, sier han.

Lærerne har for liten tid til å følge opp elevene faglig og sosialt, viser undersøkelsen.

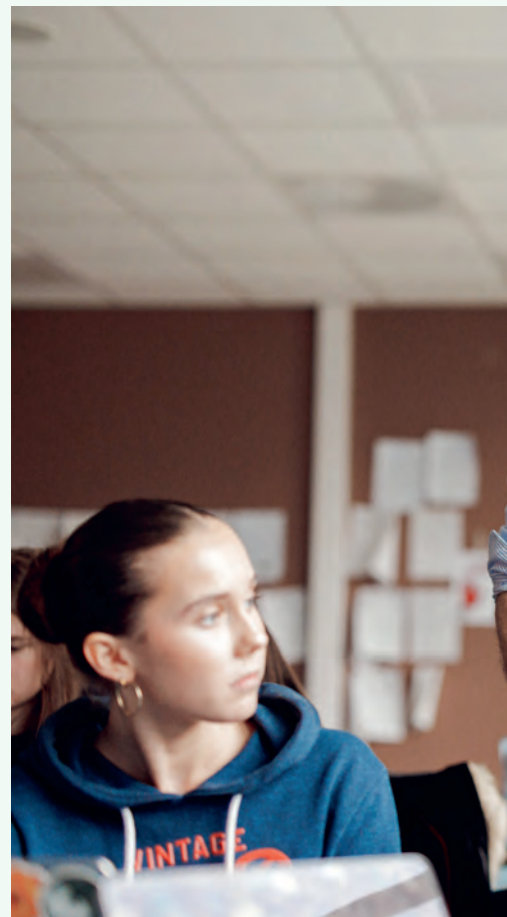
– Kontaktlæreren er den som kjenner eleven og foreldrene best, og mye arbeid faller derfor på hen uansett. Enten må vi finne en måte for å redusere arbeidsmengden til kontaktlærerne, for eksempel gjennom mindre grupper eller færre oppgaver, eller så må tiden de har til denne rollen økes, mener han.

Emosjonelt krevende å være kontaktlærer

I intervjuene kommer det også fram at kontaktlærerrollen ikke bare er krevende på grunn av tidsbruk, men også i form av emosjonell belastning og behov for tilgjengelighet.

Kontaktlærerne i grunnskolen opplevde at

det er en økning i kontakt og forventninger fra foreldre og at de i stor grad kontaktes utenfor normalarbeidstiden.

Viktig valg for deg som er i etableringsfasen

Har du forsikret deg selv like godt som du har forsikret tingene dine? Om ikke, er du ikke alene. Kanskje er det fordi vi lever i det landet vi gjør, med gode offentlige ordninger og velfungerende helsevesen? Men skulle du være uheldig og ikke kunne jobbe som før, vil din økonomiske situasjon endre seg. Har du kjøpt leilighet og kanskje fått familie, er det enda viktigere at du sikrer din økonomi. Med vår uføreforsikring kan du kan velge mellom ulike dekningsbeløp, alt etter hva som passer for din situasjon. Vi hjelper deg gjerne om du trenger litt rådgivning, så bare ta kontakt.

Les mer på [udf.no](https://www.uden.no)

Foto: Anna-Julia Granberg

Valg du tar i dag, kan bety mye i fremtiden.

evende og omfattende

Foto: Oda Hveem/Utdanningsforbundet

Lærerne har for liten tid til å følge opp elevene faglig og sosialt, viser undersøkelsen.

Lærerne gir også uttrykk for at oppgaver knyttet til emosjonell og sosial oppfølging går på bekostning av andre oppgaver, slik som forberedelse av undervisning og etterarbeid.

Sterk avtale med få formelle, lokale tilpasninger

Undersøkelsen viser at arbeidstidsavtalen for skoleverket er en sterk, sentral avtale med relativt få formelle, lokale tilpasninger. Verken lærere eller ledere ser behov for radikale endringer i avtalen, konkluderer forskerne med.

– Vi mener at det har vært viktig å bevare denne sentrale avtalen fordi den sikrer en god fellesskole for alle elever, og funnene viser at den som avtale har stått seg godt over tid.

Spørreundersøkelsene viste at de fleste barne-

skolene fulgte SFS 2213 med 1300 timer planfestet tid, mens det var henholdsvis 11 og 12 prosent av ungdomsskolene og de videregående skolene som hadde en alternativ organisering.

Selv om de fleste skolene ikke hadde gjort lokale avtaler, kom det fram gjennom intervjuene at det likevel var forskjeller i hvordan de organiserte arbeidstiden i praksis.

Disse forskjellene handlet om krav til tilstedeværelse i planfestet tid og hvor stor fleksibilitet det var med tanke på hvor lærerne utfører oppgavene. Hvordan ledelse og lærere kommuniserer rundt avtalen og uformelt tilpasser seg har mer å si for lærernes trivsel og mulighet for å løse oppgavene, enn hvorvidt de har tegnet lokale avtaler.

Kurs

Kommunikasjon med foresatte via tolk

17. november inviterer vi til digitalt kurs som handler om kommunikasjon og tolking. Hva gjør du når det oppstår språkbarrierer i foreldresamarbeidet? Lurer du på om det er greit at barn, elever, søsken eller andre flerspråklige kan påta seg oppgaven å tolke eller oversette? Dette kurset vil gi deg praktiske tips og råd.

Kursholder er Randi Havnen, førsteamanuensis ved Tolkeutdanningen på OsloMet. Kursavgift.

Muntlig aktivitet i fremmedspråkklasserommet

18. november arrangerer vi digitalt kurs i muntlig aktivitet i fremmedspråkklasserommet. I fremmedspråk skal elevene lære å delta i samtaler i dagligdagse situasjoner og kunne kommunisere på en situasjonstilpasset måte. Men hva betyr egentlig dette? Hva menes med dagligdagse situasjoner, og hvordan kan vi legge til rette for slike situasjoner i klasserommet?

Kursholder er Eli-Marie D. Drange, førsteamanuensis ved Universitetet i Agder. Kursavgift.

Karrierelæring i ungdomsskolen

19. november ønsker vi velkommen til digitalt kurs om karrierelæring. Den enkelte eleven har rett til rådgiving om utdannings- og yrkesvalg. Ungdomsskolen har både rådgivertjeneste og faget utdanningsvalg, men karrierelæring bør også være hele skolens ansvar og oppgave.

Kursholder Liv Gilje Hofgaard er yrkes- og utdanningsrådgiver ved Skeiene ungdomsskole og leder for Rådgiverforum Norge. Kursavgift.

Speil, speil på veggen der ...

Jeg har noen ganger gitt følgende beskjed til elevene mine: «Rekk opp hånda, dere som har våknet om morgenen og følt dere totalt mislykket.»

Alle hendene kommer opp. Det tar ett sekund. Absolutt ingen nøling.

Min neste beskjed er dette: Rekk opp hånda dere som pleier å se dere i speilet på en dårlig dag og blir glade og oppmuntret av det dere ser. Da bare ler de. Ingen hender i været. Bortsett fra et par tøysekopper.

En av elevene mine rakk en gang rolig opp hånda etter siste beskjeden. Ei jente snudde seg mot ham og sa: «Seriest?» Han bare smilte skjevt til henne og reiste seg. «Ja, men se på dette da!» Han snudde seg langsomt rundt med hendene over hodet og verdens bredeste glis.

Da min datter var baby, lo hun høyt og trillende av sitt eget speilbilde. Da hun var fem, stilte hun seg opp foran speilet og utbrøt begeistret: Vakker!

Har DU noen gang, på en dårlig dag, sett deg i speilet og blitt i bedre humør? Da tror jeg du er i et bitte lite mindretall sammen med våre yngste.

Speilet brukes oftest til å lete etter noe som er galt. Har vi kviser? Uren hud? Noe grønt mellom

tennene? Har sminken drysset eller rent? Har vi poser under øynene? Sinnarynke i panna? Hår i nesa? Gørr i øyekroken? Listen er uendelig, men speilet løser ingen problemer.

Speilet viser deg bare den sinnstilstanden du er i. Du føler deg blek og grå og sliten, og det er akkurat det speilet viser deg at du er. Vi går ofte til speilet for å få bekreftet det vi allerede føler. Et speil muntre ingen opp.

Som historieforteller vet jeg at å speile seg for mye ikke fører noe godt med seg. Den muntlige fortellertradisjonen er full av mennesker som blir ulykkelige av speil, som blir maktsyke og/eller fanget. Vi fortellere stoler ikke på speil. Det er lumske greier som virkelig kan få deg i trøbbel hvis du ikke passer deg.

Snehvits onde stemor er kanskje kroneksempelen på speilets forbannelser. Og tenk på den vakre Narcissus. Han beundret sitt eget speilbilde så grenseløst at han til slutt døde av uoppfylt forelskelse til seg selv. Og så har vi speilet Mord i Harry Potter. Det viser deg det du ønsker deg aller mest. Og hvis du fordyper deg for mye i det speilbildet, glemmer du å leve.

Det viktigste er vel å finne ut om du liker det mennesket du ser i speilet. Og aller viktigst: Ikke la speilet fortelle deg hvordan dagen din skal være.

Petit av
Hilde Eskild

Hilde Eskild

lærer og forteller

STOREFRI av MARIUS HENRIKSEN

Foto: Adobe Stock

QUIZ

15 kjappe om løst og fast

1. Hvilket britisk band ga ut albumene «Wish You Were Here» og «Dark Side of the Moon»?
2. Fra hvilket land kommer bilmerket Aston Martin?
3. Tegneserien Tintin ble tegnet av Hergé (pseudonym for Georges Remi). Hvilket land kom han fra?
4. Hvilket av disse ordene er et substantiv: politibetjent, selvbetjent eller ubetjent?
5. Hvem skrev barneboka «Kurt blir grusom»?
6. Hva slags produkter er firmaet Stormberg kjent for?
7. Hvilket fylke har flest klubber i Eliteserien i fotball for herrer i 2025-sesongen?
8. Hvem er Norges helse- og omsorgsminister?
9. I de årlige lønnsoppgjørene forhandler konkurranseutsatt industri først, og dette resultatet setter rammen for resten av arbeidslivet. Hva kalles denne modellen?
10. Den såkalte handlingsregelen setter en grense for pengebruken i Oljefondet. Hvor mange prosent kan brukes på ett år?
11. Hvilken norsk sjokolade har samme navn som et land?
12. Hva het forfatteren som utga romanen «1984» i 1948, der han blant annet skrev om at «Storebror ser deg»?
13. Hvilket artistnavn er Gordon Summer kjent som?
14. Hva slags dyr er en havert?
15. Hvilket ord er det vanligste i norsk?

Quizmaster: Ståle Johnsen. Svarene finner du på side 59.

FOR 50 ÅR SIDEN

Hva skjer med Den Høgre Skolen?

Etter Landsmøtet i 1974 har Sentralstyret arbeidet atskillig med å imøtekomme de ønsker som kom til uttrykk på Landsmøtet med hensyn til tidsskriftets navn, innhold og utseende. Under arbeidet har det vist seg, som så ofte ellers, at man lett kan peke på svakheter. Vanskeligere er det å finne fram til noe alle aksepterer som bedre. [...] I tilknytning til sentralt tillitsmannskurs 29. og 30. oktober i år ble det holdt et kort landsstyremøte. Der ble prøveeksemplarer utdelt og studert. Selv om Landsstyret nok mente man var på rett vei i arbeidet, ble det reist mange vektige innvendinger. Ingen av de navneforslag Sentralstyret hadde festet seg ved, vakte noen begeistring, selv om ett av dem muligens kunne være akseptabelt for de fleste. Den forsiden som ble presentert, falt ikke i noens smak. [...] Sentralstyret ble bedt om å fortsette arbeidet under hensyntagen til de råd og den kritikk som kom fra landsstyreprerentantene. Dette kan innebære at DHS ett år til fremdeles vil komme i sitt foreldede navn og med sitt gammelmodige utseende.

Den Høgre Skolen nr. 13/1975

FOR 25 ÅR SIDEN

Åpning med historisk sus

Et anstrøk av vemod preget åpningen av Norsk Lærerlags landsmøte i Loen 6. november. Ville dette bli organisasjonens siste ordinære landsmøte? Og ville dette bli siste landsmøte i vakre Loen i Stryn? – Det første landsmøtet i det nye årtusen er kanskje det siste ordinære landsmøte i Norsk Lærerlag, påpekte Helga Hjetland, leder i Norsk Lærerlag da hun åpnet landsmøtet.

Norsk Skoleblad nr. 31/2000

GYLNE ØYEBLIKK

Med intuisjonen som vegvisar

Den nye klassen var uroleg og lite oppmerksam. Per-Magne Løken måtte finne nye vegar i undervisninga.

Tekst: Ylva Törngren | yt@utdanningsnytt.no

Per-Magne si mest skjelsetjande oppleving i undervisninga fann stad for mange år sedan.

Då vikarierte han ved ein annan skule, der han underviste ein idrettsfagleg fyrsteklasse i engelsk, fem timar i veka.

– Den fyrste tida med ein ny klasse føler ein seg litt fram, prøvar å bli kjent med dei, seier han.

– Dei var litt urolege, og det var litt mykje støy i klasserommet, seier Per-Magne og held fram:

– Desse ungdommane hadde mykje energi, og eg måtte prøve å late dei få anledning til å få utløp for det i engelsktimane av og til.

Etter tre-fire veker innsåg han likevel at han måtte endre undervisninga si.

Komme elevane i møte

– Eg må komme dei betre i møte, tenkte eg. Eg søkte i sjela mi korleis eg kunne nå alle elevane på beste måte. Elevar reagerer jo på kva slags inntrykk dei mottar i klasserommet.

– *Kor mange elevar skulle du nå fram til?*

– Dei var 30 i klassen, meiner eg å hugse.

Per-Magne gjorde tre ting: – Eg korta ned tida eg snakka sjølv. Det var jo dei som skulle bli engasjerte! Dei trong å bruke hendene. Eg gav dei meir praktiske aktivitetar, ikkje minst fleire konkurransar. Eg gav dei òg meir gruppearbeid.

– Vi spelte jamleg brettspel der alle måtte snakke engelsk. Vi heldt konkurransar, i par eller små grupper, slik at dei fekk testa seg i pensum og lære av kvarandre.

På den tida var jo aktivitetane mykje meir analoge enn no: – Quiz, Trivial Pursuit-liknande spel, klipping og liming. Eg la opp til at dei ikkje skulle arbeide mykje åleine, men mest i forpliktande fellesskap.

Heile skuleåret heldt dei faste konkurransar der elevane deltok i tilfeldige grupper og opparbeida seg poeng.

– Dei summerte vi og hengde på tavla.

– *Var alle like glade i å konkurrere?*

– Ja. Konkurransesementaleten deira verka jamt fordelt, men den trong å bli stimulert!

Fornøgde elevar

Dei tre ingrediensane i oppskrifta til Per-Magne fungerte etter kvart veldig bra.

– Elevane var glade og fornøgde. Det beste ein lærar kunne oppleve! Den utfordringa endra mitt syn på pedagogikk, fortel Per-Magne.

– Det var veldig bevisstgjeringe å satse på å møte elevane der dei er. Det prinsippet brukar eg enno. Eg må gjere det sånn, det engasjerer elevane best.

Den utfordringa endra mitt syn på pedagogikk.

Per-Magne Løken (54)
engelsklærer
Måløy vidaregåande skule i
Nordfjord i Vestland

Har du opplevd et gyllent øyeblikk? Kontakt: redaksjonen@utdanningsnytt.no

Gjør elever og studenter bedre kjent med hvilke muligheter de har på fagskole!

Fagskolelevelgeren er et nytt verktøy på Utdanning.no. Se fagskoletilbudene man kan kvalifisere til med fagbrev, svennebrev, yrkeskompetanse eller generell studiekompetanse!

KRYSSORD

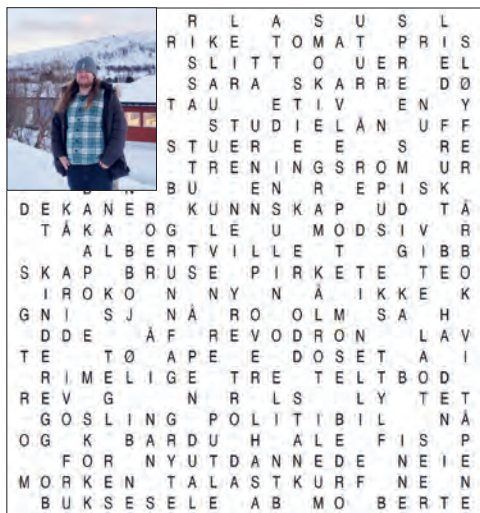
Løsningssetningen med navn og adresse sendes til: kryssord@utdanningsnytt.no før mandag 1. desember.
To vinnere får boksjekk og heder og ære i neste nummer.

VEDTAR MANGEL PÅ FOLK	STJELE SLANK	ISOLAT	MOD- ERNE UTFØRER	HAVELLE	SKAPE	GRESK MYNT TIL 2002	EN SELL- ANRÅ GENIER
SV. TOG- SELSKAP RETT	DUST	KONKUR- RANSE	FØR KLOK- KEN 12	PAPE- GØYE		BODØ- AVIS	
SPILLE AV MU- SIKK OG VIDEO	KONGE MATTE	SINT SYKDOM; SYN- DROM				VÅGER	
TOLKE		HVITE- VARE- MERKE	STERKT = IRAN	KORRI- GERE TRIST		REKKE SAUELYD	TA HARDT I
UNDER- SØKELSE FUGLEN		HERR(E) APE OG			MARKED SPRÅK I NIGERIA		
LITEN BERG- HAMMER	ÅRE	STATER PLANTE	REKLAME	TRE EN FUGELLI	METALL DREPE	MYNT = SPANIA	LITER FOR
			SITAT LEKTOR TØRDAL	SJAR- MER- ENDE	TITTEN ... FØR OG BYGNING	SIDEN FLOKK	
INSTRU- MENT TEMPO			“	TIDENS KRAV GARN	TITTE	KIRURG- ISK TAP- PERØR	
		SKITNE VILL- MANN			SPILL- KORT LUFT-		INDISK BRØD
= LITAU- EN		DEN- GANG	↓	PANIKK KALIUM	SMILE	2843 BLY	ELV FERSK
						0,6275 M GNETT HASTE	
FULL- STENDIG	SLAG KASSER		PIANO ORDNE	LEVER SKRENT	BRUTAL	STED I LUNNER (2742)	SIGNAL 3. TONE
		SV. BY EVENTYR- FIGUR		STJELE FENGSEL		HARSK EN CAPONE	EX OFF- ICIO ANONYM
SPISE MARKØR- ER (IT)	↓	LUSE				ESEL 5. TONE	FUGLE- NEGL ASEN
			INSEKT LISTIG FISK		STOLT	FUGL DYNGE OG PORSJON FISK	ORGAN- ER IRIDIUM
SMILER TRYGLER		NETT- BRETT 1923				! ”	IKKE
		PÅGANGS- MOT HELLIG		VERN	HVILE REISE	ELV I BRASIL LEDD	GRESS- PLEN (GOLF) AVTAR
PARTI		NATTLIG «MAT- AUK»					DVERG- PLANET VETTE
SPILL OG BUTIKK- KJEDE			IMMUN- GLOBU- LIN	LETT REGN UKOKT	TRAFIKK- POLITI	LITT REKKE	BESTE KARAK- TER TALL
		UKJENT RETNING	DIREK- TORAT OKSYGEN			FRUKT FOSFOR	FUGLEN
KLOKKE				... SAND (KUNST- NER)			VÆR- ELSE
							REAL TESLA
							SOLGUD

LØSNINGER

Kryssord nr 8

VINNERNE: Wenche Riise, Finnsnes og Grete Alfihild Imenes, Drammen. Premien er hver sin bok-sjekk på kr. 500. Vi gratulerer!

Quiz

1. Pink Floyd
2. Storbritannia
3. Belgia
4. Politibetjent
5. Erlend Loe
6. Turtøy og sportsklær
7. Rogaland, med tre lag (Bryne, Haugesund og Viking)
8. Jan Christian Vestre (Ap)
9. Frontfagsmodellen
10. 3prosent
11. Cuba
12. George Orwell
13. Sting
14. En sel
15. Og

Kvar fredag publiserer me ein nettquiz på utdanningsnytt.no. Her finn du nye og tidlegare quizar: utdanningsnytt.no/tag/quiz

BLADENE VÅRE

Utdanningsforbundet gir ut medlemsblad og fire tidskrifter. Alle publikasjonene er redaksjonelt uavhengige og redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseetikk.

Som medlem i Utdanningsforbundet kan du få medlemsbladet Utdanning på papir eller digitalt. Neste utgave kommer 12. desember.

I tillegg kan du velge ett av disse tidsskriftene kostnadsfritt:

Første steg
Tidsskrift for barnehagelærere.
Fire utgaver pr år.

Bedre Skole
fra førsteklasse til lærerutdanning.
Fire utgaver pr år.

Yrke
Fokus på yrkesopplæring.
Fire utgaver pr år.

Spesialpedagogikk
Fag- og forsknings-tidsskrift.
Fire utgaver pr år.

MIN SIDE

Administrer abonnementene dine på www.udf.no/min-side eller kontakt medlemsservice om du har spørsmål medlem@udf.no, tlf.: 24 14 20 00

Ikke medlem, men ønsker abonnement?
Send e-post til: abonnement@utdanningsnytt.no

UTDANNINGSFORBUNDET

Besøksadresse: Hausmanns gate 17, Oslo
Postadresse: Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo. Telefon: 24 14 20 00

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

BLI MED PÅ ÅRETS VIKTIGSTE JULEVERKSTED!

Gjennom brevskriving kan dine elever gi håp til personer som er utsatt for alvorlige menneskerettighetsbrudd. Skriv for liv er et gratis digitalt undervisningsopplegg som er enkelt å ta i bruk. Delta og bli med i trekningen av gratis skolebesøk med pizza for deg og klassen.

**Skriv for liv gjennomføres i november og desember.
Bli med på å gjøre en forskjell!**

Scan QR-koden
for å komme i gang